

AGRARINIS LOBIZMAS EUROPOS SAJUNGOJE IR LIETUVOJE

Vygandas Paulikas

Mykolo Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto
Politikos mokslų institutas
Valakupių g. 5, LT-10101 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 271 4589
Elektroninis paštas vpaul@mruni.eu

Linas Jonas Gustas

Mykolo Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto
Politikos mokslų institutas
Valakupių g. 5, LT-10101 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 6) 769 0277
Elektroninis paštas linasg@dtiltas.lt

Pateikta 2013 m. kovo 1 d., parengta spausdinti 2013 m. liepos 15 d.

doi:10.13165/SMS-13-5-3-08

Anotacija. Straipsnyje nagrinėjama Lietuvos žemdirbių organizacijų lobistinė veikla Lietuvos ir Europos Sąjungos (ES) institucijose. Nustatyta, kad Lietuvos žemdirbių lobistinė veikla turi pliuralizmo ir korporatyvizmo bruožų. Taip pat aprašyta lobistinė veikla Europos Komisijoje (EK), Europos Parlamente (EP) ir Europos Taryboje (ET). Atlikta Lietuvos žemdirbių organizacijų vadovų bei valstybės tarnautojų apklausa apie žemdirbių interesus, žemdirbių lobistinės veiklos metodų efektyvumą, prieigos taškus ir žemdirbių konkurentus vykdančią lobistinę veiklą. Taip pat atlikta žemdirbių organizacijų vadovų, valstybės tarnautojų ir politikų atsakymų lyginamoji analizė.

Reikšminiai žodžiai: pliuralizmas, korporatyvizmas, klientelizmas, agrolobizmas, Lietuvos žemės ūkio interesų grupės, Europos Komisija, Europos Parlamentas, Europos Taryba, Lietuva, interesai.

Įvadas

Lietuvos žemdirbiams sunku konkuruoti ES rinkoje su Jungtinės Karalystės, Vokietijos, Danijos ir kitų šalių ūkiais. Lietuvoje į rinką orientuotų stambių ūkių yra mažai ir jie gauna daug mažesnes tiesiogines išmokas nei kitų ES šalių žemdirbiai, be to, Lietuvoje sąlygos žemės ūkiui ne tokios palankios kaip kitose ES šalyse, o žemės ūkio produkcijos supirkimo kainos mažesnės už ES vidurkį¹. Todėl, siekiant išlikti rinkoje, Lietuvos žemdirbiams reikia imtis lobistinės veiklos Lietuvos ir ES institucijose ir siekti tiesioginių išmokų suvienodinimo, palankesnio žemės ūkio produkcijos gamybos reglamentavimo. Tačiau Lietuvos žemdirbiai nepakankamai aktyvūs ES institucijose, jiems trūksta lobistinės veiklos įgūdžių, be to, žemdirbiai kartais taiko netinkamus lobizmo metodus ir ne visada teisingai vertina Lietuvos ir ES institucijų įtaką bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) formavimui. Dėl šių priežasčių Lietuvos žemdirbiams nepavyksta apginti savo interesų Lietuvos ir ES institucijose, ir daugeliui Lietuvos žemdirbių kyla bankroto grėsmė. Lietuvos žemdirbių organizacijų lobizmo metodai, ir ypač jų dažnai praktikuojamos apeliacijos į Lietuvos institucijas, neužtikrina sėkmingo žemdirbių interesų gynimo.

Šio straipsnio tyrimo objektas – Lietuvos agrarinių lobistų veikla ES institucijose. Pagrindinė tyrimo problema – Lietuvos agrarinių lobistų veiklos ES institucijose tikslai, priemonės, darbo metodai, lobistinis personalas, šios veiklos privalumai, pasiekimai, trūkumai ir jų priežastys. Darbo tikslas – ištirti Lietuvos agrarinių lobistų veiklą ES institucijose (įvertinti jos veiksmingumą ir tolesnio tobulinimo kelius), atskleisti jos dėsningumus, pasiūlyti praktines rekomendacijas.

Straipsnyje siekiama ištirti ES lobistų registrus, Lietuvos agrarinio eurolobizmo organizacinę struktūrą, įvertinti lobistų personalinės sudėties kokybinius aspektus, lobistų veiklos planavimą, vyksmą ir įgyvendinimą Lietuvoje ir Briuselyje bei išsiaiškinti Lietuvos agrarinio eurolobizmo sistemą, apibendrinti pasiektus rezultatus ir tolesnes perspektyvas po 2014 m., patirtį, nustatyti (išryškinti, suformuluoti) veiklos dėsningumus. Siekiama konkrečių atvejų analize atskleisti priežastis, kurios nulemia eurolobizmo veiksmingumą.

Straipsnyje keliami hipotezė, kad sėkmingesniai Lietuvos žemdirbių interesų atstovavimui Lietuvos ir ES institucijose trūksta įmantresnių ir modernesnių lobizmo technologijų taikymo. Hipotezei pagrįsti pasitelkiami priklausomi ir nepriklausomi kintamieji. Priklausomi kintamieji – agrarinės interesų grupės (IG), *de facto* institucinė aplinka; Lietuvos Europos agrarinės politikos koordinavimo sistema; ES institucijų bendradarbiavimo su agrarinėmis interesų grupėmis preferencijos ir europinė atstovavimo žemės ūkio interesams sistema. Nepriklausomi kintamieji – istorinis palikimas.

Straipsnyje lobizmo reiškiny aiškinamas, remiantis Lietuvos Respublikos (LR), ES ir Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) lobizmo teisės aktais (LR lobistinės veiklos

1 Žemės ūkio rūmų prezidiumo rezoliucija „Dėl bendrosios žemės ūkio politikos po 2013 m.“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-12-13]. <<http://www.zur.lt/index.php?-1190738131>>.

įstatymas², EK 2007 m. žalią knygą³ ir JAV 1995 m. lobizmo viešumo (atskleidimo) aktas⁴). Remiantis interesų grupių ir valdžios institucijų sąveikos pliuralizmo, korporatyvizmo ir klientelizmo metodologiniais modeliais, aptariamas lobizmo reiškinių ir šių metodologinių modelių ryšys su šalyje vyraujančia politine sistema.

Susipažinus su Lietuvos ir užsienio mokslininkų darbais, nustatyta, kad Lietuvos ir užsienio mokslininkai mažai tyrė Lietuvos žemdirbių lobistinės veiklos metodus, privalumus ir trūkumus, ir žemdirbių konkurentus vykdant lobistinę veiklą ir netyrė įtakingų valstybės tarnautojų ir politikų nuomonės apie žemdirbių lobistinę veiklą, taip pat nepateikė pakankamai rekomendacijų, kaip tobulinti žemdirbių lobistinę veiklą.

1. Literatūros apžvalga

Rašant šį straipsnį buvo remtasi Lietuvos ir užsienio moksliniais straipsniais ir straipsnių autorių surinktais duomenimis bei atliktais tyrimais, ES institucijų parengtais dokumentais. Pagrindinis darbe naudojamas literatūros šaltinis yra užsienio ir Lietuvos autorių literatūra, kaip, pavyzdžiui, teoretikų: S. Hikso, R. Hrebenaro, A. Lukošaičio, J. Vilčinsko, D. Vijeikio, D. Trakelio, Ž. Šukytės, Eurostato pateikti duomenys. Taip pat pateikiami šio straipsnio autorių atliktos Lietuvos žemdirbių organizacijų vadovų bei su žemės ūkiu susijusių valstybės tarnautojų ir politikų apklausos rezultatai.

Laima Andrikiienė su bendraautoriais, apžvelgdami lobistinę veiklą Lietuvoje, konstatavo, kad Lietuvos visuomenė lobizmo dažnai neskiria nuo korupcijos ir kad Lietuvoje trūksta profesionalių lobistų, o tuometinis LR veikiantis Lobistinės veiklos įstatymas pasižymėjo gausiais sisteminiiais trūkumais (nuo 2003 m. veikia kitas įstatymas, tačiau tik dalis trūkumų buvo ištaisyti). Šiame straipsnių rinkinyje pateiktas išsamus lobistinės veiklos aprašymas ES, JAV, Japonijoje ir rekomendacijos, kaip Lietuvos IG turėtų vykdyti lobistinę veiklą: stebėti valdžios veiksmus, užmegzti ir palaikyti ryšius su valdžia, ieškoti kitų IG paramos⁵. 2013 m. paskelbtame Rimgaudo Geleževičiaus straipsnyje teigiama, kad dėl Lietuvos visuomenės tradicijų ir visuomenės požiūrio į lobizmą teisinis lobizmo reguliavimas Lietuvoje yra neefektyvus, todėl Lietuva turėtų atsisakyti lobizmą reglamentuojančių teisės aktų⁶.

2006 m. ir 2008 m. JAV mokslininkas Ronaldas Hrebenaras su bendraautoriais tyrė Lietuvos IG veiklą ir priėjo prie išvados, kad jos netaiko Vakaruose įprastų lobiz-

2 Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymas [interaktyvus]. [žiūrėta 201-05-18]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=208884&p_query=&p_tr2=>>.

3 *Europos Komisijos žalią knygą Europos skaidrumo iniciatyva* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-02]. <http://ec.europa.eu/transparency/eti/docs/gp_lt.pdf>.

4 Lobbying Disclosure Act [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-05-18]. <<http://lobbyingdisclosure.house.gov/lda.html>>.

5 *Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos*. Mokslinė redaktorė ir sudarytoja Laima Andrikiienė. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002.

6 Geleževičius, R. Lobizmo teisinis reguliavimas ir institucionalizacija Lietuvoje: pirmojo dešimtmečio išdava ir pamokos. *Socialinių mokslų studijos*. 2013, 5 (1): 177–191.

mo technologijų, o daugiau remiasi pažintimis ir korupcija^{7, 8}. Tą patį 2007 m. nurodė Jurgis Vilčinskas ir Deividas Vijeikis⁹, o 2011 m. Alvidas Lukošaitis¹⁰. 2003 m. Kreigas Edvardsas, Linas Putelis ir Viljamas Tumelis analizavo Lietuvos derybų dėl stojimo į ES eigą, pažymėjo, kad derybų metu Lietuvos valdžios atstovai dažnai neatsižvelgdavo į Lietuvos žemdirbių reikalavimus¹¹. 2007 m. Darius Trakelis tyrė BŽŪP atitiktį Lietuvos žemdirbių interesams. Jo teigimu, Lietuvos žemdirbiams reikia siekti BŽŪP tęstinumo¹². 2009 m. Eglė Stonkutė tyrė Lietuvos žemdirbių interesus¹³ ir žemdirbių savivaldos organizacijų atstovavimo ES institucijose tobulinimą ir siūlė, kad Lietuvos žemdirbių interesus turėtų ginti viena organizacija. 2011 m. Živilės Šukytės disertacijoje teigiama, kad Lietuvos žemdirbių IG nepakankamai aktyvios, žinomos ir įtakingos, jų materialieji ir žmogiškieji išteklių maži, o savo pozicijos jos dažnai nepagrindžia racionaliais argumentais¹⁴. Šioje disertacijoje išsamiai išnagrinėta IG veiklos ES institucijose istorija, ES politinio lygmens veikėjų įtaka formuojant BŽŪP, atstovavimo interesams modeliai, jų privalumai ir trūkumai bei Lietuvos valdžios institucijų atstovų veikla ES institucijose; tačiau autorė netyrė Lietuvos žemdirbių interesų, žemdirbių lobistinės veiklos metodų, privalumų, trūkumų ir rezultatų, žemdirbių konkurentų vykdančią lobistinę veiklą. 2013 m. paskelbtame Švedijos mokslininkų Marko Larsono, Luisos Morin, Tomo Hano ir Johanos Sandal straipsnyje apžvelgta Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos žemės ūkio būklė, nurodyta, kad dėl mažų pajamų šių šalių žemės ūkis negali naudotis pažangiomis ekologinio ūkininkavimo technologijomis¹⁵ bei teršia Baltijos jūrą kenksmingomis medžiagomis¹⁶. Autoriai teigia, kad dalis politikų palaiko ekologinio ūkininkavimo idėjas, todėl aktyvesnis lobizmas bei perėjimas prie ekologinio ūkininkavimo padėtų žemdirbiams pagerinti savo padėtį. Autoriai siūlo, kad Lietu-

-
- 7 Hrebenar, R.; Thomas, C. *Interesų grupių ir interesų supratimas, jų vaidmuo ir įtaka Lietuvos valdžios politikai (tyrimo išvados)*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.
 - 8 Hrebenar, R. J.; McBeth, C. H.; Morgan, B. B. Interests and lobbying in Lithuania: a spectrum of development. *Journal of Public Affairs*. 2008, 8: 51–65.
 - 9 Vilčinskas, J.; Vijeikis, D. Lietuvos grupių interesai Briuselyje: kelionėje be interesų grupių? *Politologija*. 2007, 1 (45): 95–143.
 - 10 Lukošaitis, A. Lobizmas užsienio šalyse ir Lietuvoje: teisinio reguliavimo ir institucionalizacijos problemos. *Politologija*. 2011, 2 (62): 3–42.
 - 11 Edwards, C.; Putelis, L.; Thuemmel, W. Lithuania's Accession to the European Union: Looking through the Eyes of the Lithuanian Chamber of Agriculture—What was expected to happen? What happened? Why did it happen that way? *Proceedings of the 19th Annual Conference Raleigh, North Carolina. USA 212*, 2003, p. 212–223.
 - 12 Trakelis, D. Europos Sąjungos bendrosios žemės ūkio politikos raidos perspektyvos ir Lietuvos interesai. *Politologija*. 2007, 4 (48): 87–113.
 - 13 *Tiesioginės paramos lygio skirtumai ES šalyse. Galimi tiesioginės paramos suvienodinimo scenarijai* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-12-17]. <<http://www.erpi.lt/erpi/content1.php?lg=LT&mid=44>>.
 - 14 Šukytė, Ž. *Atstovavimas nacionaliniams interesams formuojant ir įgyvendinant Europos Sąjungos bendrąją žemės ūkio politiką: Lietuvos atvejo analizė*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, politikos mokslai. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2011, p. 218.
 - 15 Larsson, M.; Morin, L.; Hahn, T.; Sandahl, J. Institutional barriers to organic farming in Central and Eastern European Countries of the Baltic Sea Region. *Agricultural and Food Economics*. 2013, 1(5): 11.
 - 16 *Ibid.*, p. 1.

vos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos žemdirbiai turėtų steigti ekologinių ūkių asociacijas, bei pateikia pasiūlymus, kaip šių šalių vyriausybės galėtų padėti žemdirbiams¹⁷.

2. Darbo metodai

Šiame darbe taikomi teoriniai ir empiriniai tyrimo metodai kaip tyrimo objekto patikrinimo būdai.

Dokumentų analizė taikyta nagrinėjant 2001–2011 m. lobizmo ataskaitas, parengtas Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos (VTEK).

Mokslinės literatūros analizės metodas taikytas Lietuvos ir užsienio mokslinės literatūros apie lobizmą (straipsnių, darbų ir pan.) analizei, kadangi darbe siekiama kompleksiskumo bei nuoseklumo.

Lyginamuoju istoriniu metodu nurodyti žemdirbių lobistinės veiklos raidos ES ir Lietuvoje skirtumai ir palyginti bei paaiškinti žemdirbių lobistinės veiklos formavimosi ir vystymosi tendencijas ES ir Lietuvoje.

Apibendrinimo metodas taikytas naudotai mokslinei literatūrai apie lobizmą, gautiems empiriniams tyrimo duomenims, tyrimo išvadoms bei pagrindiniams tyrimo ir viso šio darbo teiginiams apibendrinti.

Kritikos metodas leido surasti žemdirbių lobistinės veiklos trūkumus, o duomenys rinkti pusiau struktūruoto interviu metodu. Anketinė apklausa buvo sukonstruota taip, kad atspindėtų įvairių interesų grupių veiklą, susijusią su Lietuvos integracija į ES. Paveikslai ir lentelės parengti EXCEL programa.

Buvo išsiųstos 90 anketų, gauta 15 anketų (iš jų: keturios per pusiau struktūruotą interviu). Iš viso buvo išsiųstos 64 anketos, skirtos nacionalinių ir rajoninių žemdirbių organizacijų vadovams ar stambių žemės ūkių įmonių vadovams bei 26 anketos valstybės tarnautojams ir politikams, kurių veikla susijusi su žemės ūkiu.

Tyrimo metu gauti duomenys, susiję su Lietuvos IG atstovavimu ES institucijose, buvo susisteminti ir išanalizuoti. Pateiktos atlikto tyrimo išvados.

3. Lietuvos žemdirbių lobistinė veikla

R. Hrebenaras 2008 m. su bendraautoriais atliko atstovavimo interesams ir lobizmo sistemos Lietuvoje tyrimą ir pateikė 2005 m. liepos mėnesį atliktos 50 Lietuvos politikų, mokslininkų, valdininkų ir žurnalistų apklausos rezultatus. Autorių nuomone, lobistinės IG bendruomenės Lietuvoje neišsivysčiusios, dažnai korumpuotos; dauguma aukščiausių postus užimančių Lietuvos politikų jas vertina neigiamai. Turinti daug ryšių ir išteklių verslo bendruomenė yra viena sėkmingiausiai veikiančių lobistinio

17 Larsson, M. et al., *supra* note 15, p. 1–20.

proceso dalyvių¹⁸. Po verslininkų įtakingiausi lobistai – žemės ūkio ir kaimo plėtros sektorių atstovai¹⁹.

Anot R. Hrebenaro ir bendraautorių, požiūris į lobizmą Lietuvoje yra neigiamas, lobizmo teisinis reglamentavimas neefektyvus. Šių autorių teigimu, pagrindiniai Lietuvos lobistų metodai – korupcija ir asmeninės pažintys, todėl painiojami viešieji ir privatus interesai. Gyventojai nelabai tiki IG politiniu efektyvumu, sieja IG veiklą su korupcija, mano, kad IG dirbtinai sukūrė komunistai. Lietuvoje trūksta daug profesionalių organizacijų, visuomenė turi per mažai žinių apie IG; taip pat gyventojai įsitikinę, kad naudingiau naudotis asmeniniais ryšiais. Lietuvoje pilietinė visuomenė silpna, dauguma gyventojų tiki, kad atskiros piliečio ar IG galimybės paveikti politinio sprendimo priėmimą ir politinį procesą yra menkos. Gyventojai nesupranta, kaip prisijungimas prie IG gali pakeisti jų gyvenimą. IG taktika, turinti įtakos sprendimų priėmimui, primityvi, jos taiko draugų ir kaimynų ryšiais paremtą taktiką, tik retais atvejais IG kreipiasi į registruotus lobistus. Geriausiai lobizmą išmano verslininkai, prasčiausiai profesinės sąjungos²⁰.

Politologo Algio Krupavičiaus teigimu, „lietuviškoje sistemoje gausu korporatyvinės sistemos elementų. <...> Pas mus dar iš sovietinių laikų ateina vadinamojo blato sistema, pagrįsta pažintimis ir giminystės ryšiais. Taigi protekcionizmas, despotizmas, tie suasmeninti ryšiai yra kone svarbiausias poveikio mechanizmas šiuolaikinėje Lietuvoje. <...> Tai gali pasikeisti, jeigu Lietuvos verslas, pramonė, apskritai visi ekonomikoje veikiantys asmenys labiau pradės orientuotis į užsienio rinkas, tuomet Lietuvos verslui prireiks specifinių lobistinių paslaugų užsienyje, ES lygmeniu. Šioje vietoje ta legali lobistinė veikla būtų perspektyvesnė negu šalies viduje. Tačiau kol kas verslo ir prekybos kompanijos yra gana uždaros, <...> ir nesistengia daryti politinio poveikio ES sprendimams. Lietuva Briuselyje paprastai atstovaujama pačių suinteresuotų organizacijų, o ne profesionalių lobistų, kaip antai žemdirbiai“²¹.

Lietuvos žemdirbiai savo interesų gynimui sukūrė Žemės ūkio rūmus (ŽŪR), tai yra korporatyvizmo pavyzdys. EP narės padėjėjas, atsakydamas į šio magistro baigiamojo darbo autoriaus parengtos anketos valstybės tarnautojams ir politikams klausimus, nurodė, kad ŽŪR aktyviai veikia EP narius. Tačiau atsakydamas į šio magistro baigiamojo darbo autoriaus parengtos anketos darbuotojams, susijusiems su žemės ūkiu, klausimus, Lietuvos kiaulių augintojų asociacija, Lietuvos ūkininkų sąjunga (LŪS), Lietuvos daržovių augintojų asociacija ir Lietuvos mokslų akademija nurodė, kad kartais gina savo interesus tiesiogiai Lietuvos ir ES institucijose. LR Prezidento patarėjas, atsakydamas į anketos (2 priedas) klausimus, nurodė, kad į prezidentūrą kartais tiesiogiai kreipiasi pienininkų, miško savininkų, Lietuvos žemės ūkio bendrovių asociacijos (LŽŪBA) atstovai. Tai – akivaizdūs pliuralizmo atvejai.

18 Hrebenar, R. J. et al., *supra* note 8, p. 51–57.

19 *Ibid.*, p. 56.

20 *Ibid.*, p. 51–65.

21 *Trapi lobizmo ir papirkimo riba* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-08-29]. <http://www.respublika.lt/lt/naujienos/nuomones_ir_komentarai/bus_isklausyta/trapi_lobizmo_ir_papirkimo_riba/coments.1>.

Klientelizmo atvejų Lietuvos žemdirbių lobistinėje veikloje šio straipsnio autoriai nepastebėjo. Klientelizmas, carinės Rusijos valdymo laikais, tarpukariu ir tarybiniais laikais vyravęs Lietuvoje, beveik išnyko. Raimundo Kaminsko ir Viktorijos Marcinkevičienės teigimu, carinės Rusijos laikais ir tarpukariu Lietuvos kaimo gyventojai buvo susiskirstę į ponus, kuriuos santykinai galima įvardinti patronais, ir kumečius, patronų klientus, už pono globą mokėjusius darbu ir lojalumu. Anot šių autorių, tarybiniais laikais atsirado blatas - artimi asmeniniai ryšiai ir neformalūs santykiai su valdančiosios komunistų partijos vadovais. Šie ryšiai suteikdavo galimybę pasiekti deficitinių išteklių šaltinius ar gauti tam tikras paslaugas (pavyzdžiui, paskyrimą į kokias nors pareigas)²². Autorių teigimu, „klientelistinės sistemos <...> silpnėja tuomet, kai: a) išsenka atlygio klientams šaltiniai; b) prasideda aktyvi kova tarp patronų; c) išauga pilietinio pasitikėjimo lygis; d) silpnėja biurokratijos centralizacijos lygis“²³. Iki 1990 m. Lietuvos politinėje sistemoje vyravo viena politinė partija, ir IG santykiai su šia partija galėjo būti apibūdinti kaip klientelizmo atmaina *parentela*²⁴. Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 1990 m. patronas (Lietuvos komunistų partija) prarado daug atlygio klientams šaltinių (pavyzdžiui, finansavimą iš Rusijos, daugelio pramonės įmonių bankrotas sumažino valstybės biudžeto pajamas), suskilo į keletą tarp savęs kovojančių grupuočių, biurokratijos centralizacijos lygis susilpnėjo, pilietinio pasitikėjimo lygis irgi išaugo – atsirado žemdirbių nevyriausybinės organizacijos. Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas ir Lietuvos komunistų partijos suirimas - pagrindinė klientelizmo sunykimą Lietuvoje priežastis.

4. Lietuvos agrarinių organizacijų agrolobistinės veiklos tyrimas

Klausimyno ir tyrimo imties sudarymas

Siekiant įgyvendinti darbo tikslą ir uždavinius, atliktas Lietuvos žemdirbių lobizmo Lietuvos ir ES institucijose tyrimas. Šis tyrimas vykdytas 2012 m. kovo–lapkričio mėnesiais. Pasirinkti respondentų atrankos kriterijai: respondento įtakingumas (ar respondentas vadovauja žemdirbių organizacijai, ar užima aukštas pareigas Lietuvos ar ES valdžios institucijose); LR nacionalinės pozicijos BŽŪP organizavimo ir įgyvendinimo klausimais formavimo išmanymas; dalyvavimas BŽŪP formavimo ir įgyvendinimo procesuose. Pagal šiuos kriterijus buvo pasirinktos šios respondentų grupės: nacionalinių ir rajoninių žemdirbių organizacijų vadovai bei valstybės tarnautojai ir politikai, susiję su žemės ūkiu. Žemdirbių organizacijų vadovams buvo sudarytas klausimynas, siekiant išsiaiškinti Lietuvos žemdirbių interesus, žemdirbių lobistinės veiklos meto-

22 Kaminskas, R.; Marcinkevičienė, V. Patrono ir kliento santykių analizė: klientelizmo sociologiniai bruožai. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose* [interaktyvus]. 2009, 6: 118 [žiūrėta 2012-10-27]. <https://ojs.kauko.lt/index.php/mttlk/article/viewFile/141/pdf_20>.

23 *Ibid.*, p. 119.

24 Kaminskas, R. Interesų grupių ir valstybės santykiai: politikos tinklų analizės problemos. *Filosofija, sociologija*. 2001, 3: 28.

dus, Lietuvos ir ES valdžios institucijas, į kurias dažniausiai kreipiasi Lietuvos žemdirbiai, konkuruojančias žemdirbiams IG.

Valstybės tarnautojams ir politikams buvo sudarytas atitinkamas klausimynas, siekiant išsiaiškinti, kokios žemdirbių organizacijos dėl tiesioginių išmokų suvienodinimo, žemės ūkio produkcijos gamybos reglamentavimo, žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų padidinimo, žemės ūkio produkcijos kvotų, žemės ūkio produkcijos muitų įvedimo ES nepriklausančioms šalims, draudimo pirkti žemę Lietuvoje užsieniečiams ir kitų reikalų į juos dažniausiai kreipiasi, kokius lobizmo metodus žemdirbiai dažniausiai taiko, valstybės tarnautojų požiūrį į šių lobizmo metodų efektyvumą ir valstybės tarnautojų nuomonę, kokiai ES ir Lietuvos institucijai žemdirbiai turėtų teikti pirmenybę, gindami savo interesus. Valstybės tarnautojų ir politikų taip pat buvo klausama, su kokių interesų grupių atstovais Lietuvos žemdirbiams tenka konkuruoti, ginant savo interesus Lietuvos ir ES institucijose.

Atrenkant respondentus, vykdyta netikimybinė tikslinė atranka²⁵. Atsižvelgiant į tyrimo objektą, buvo pasirinktos šios respondentų grupės:

- 1) ŽŪR nariai – 25 Lietuvos ūkininkų organizacijų vadovai; 35 žemdirbių savivaldos organizatoriai rajonuose;
- 2) Valstybės politikai: 10 Seimo Kaimo reikalų komiteto narių, 12 Lietuvai atstovaujančių EP narių ir 5 Regionų komiteto nariai, dirbantys su žemės ūkiu;
- 3) Valstybės tarnautojai: LR Prezidento patarėjai, buvę euroderybininkai, Žemės ūkio ministerijos, rajonų savivaldybių žemės ūkio skyrių darbuotojai.

Buvo atlikta žemdirbių atstovų bei valstybės tarnautojų ir politikų atsakymų dėl žemdirbių interesų, lobizmo metodų efektyvumo, priegigos taškų, žemdirbių konkurentų, vykdančių lobistinę veiklą, lyginamoji analizė. Pagal šią analizę parengtos žemdirbių lobistinės veiklos tobulinimo rekomendacijos.

Į elektroniniu paštu išsiųstą klausimyną, skirtą darbuotojams, susijusiems su žemės ūkiu, atsakė Lietuvos kiaulių augintojų asociacijos, LŪS, Lietuvos mokslų akademijos, Lietuvos daržovių augintojų asociacijos ir ŽŪR Tarptautinio skyriaus atstovai, taip pat Kėdainių ir Raseinių žemdirbių savivaldos organizatoriai. Šakių žemdirbių savivaldos organizatorius šį klausimyną užpildė raštu pokalbio metu.

Atliekant tyrimą, paaiškėjo, kad lobistinėje veikloje dalyvauja nedidelė Lietuvos žemdirbių dalis. Ūkininkų ūkių registro duomenimis, Lietuvoje 2012 m. sausio 1 d. buvo registruoti 111 099 ūkininkų ūkiai ir kooperatyvai²⁶. LŽŪBA prezidento Jeronimo Kraujelio teigimu, „ES ir valstybės paramą gauna daugiau kaip 150 tūkst. žemdirbių arba žemės valdų savininkų, tačiau žemdirbių savivaldos organizacijose formaliai dalyvauja ne daugiau kaip 10 proc. žemdirbių. <...> LŽŪBA veikloje dalyvauja 50 proc. šalyje veikiančių bendrovių. <...> Tačiau dar mažesnė ūkininkų dalis dalyvauja jų interesus aktyviai ginančių organizacijų veikloje. <...> Lietuvos ūkininkų sąjungoje yra apie 5 000 narių, Šeimos ūkininkų sąjungos vadovai tikina turintys apie

25 Degutis, M. *Socialinių tyrimų metodologija*. Vilnius: Naujasis lankas, 1999, p. 57.

26 Statistinė informacija. Ūkininkų ūkių registras [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-08-31]. <<http://www.vic.lt/?mid=213>>.

4 000 narių, tačiau užsiimančiųjų žemės ūkio veikla šalyje yra keliolika kartų daugiau²⁷. Taigi tik apie 10 proc. Lietuvos žemdirbių priklauso spaudimo grupėms.

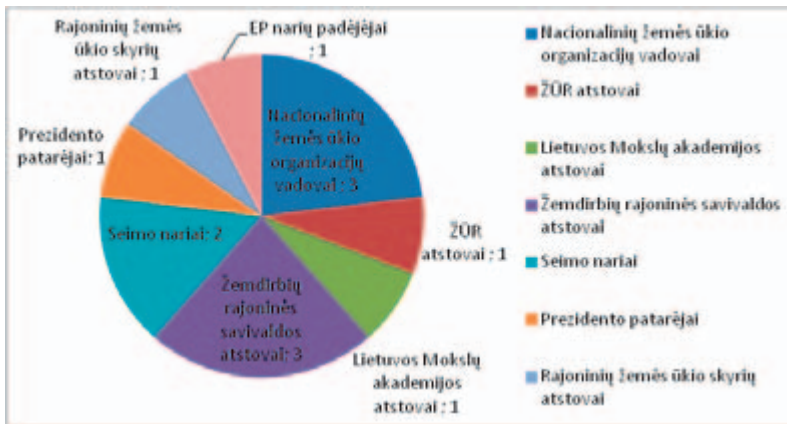
Lietuvos kiaulių augintojų asociacija atstovauja 38 ūkiams, auginantiems kiaules, ir 9 ūkiams, neauginantiems kiaulių²⁸. Lietuvos daržovių augintojų asociacija atstovauja 65 ūkiams, auginantiems daržoves²⁹. 2010 m. Šakių rajono ūkininkų sąjungai priklausė apie 50 ūkininkų, rajone buvo per 4 000 ūkininkaujančių gyventojų. Kėdainių rajone ūkininkų sąjungai priklausė 20 stambių ūkininkų³⁰. 2012 m. Kėdainių krašto ūkininkų sąjungai priklauso apie 135 narius³¹. 2011 m. Raseinių rajone buvo apie 3 000 ūkininkų, LŪS Raseinių skyriaus narių – 68³².

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje yra apie 15 000 žemdirbių, priklausančių lobistine veikla užsiimančioms žemdirbių organizacijoms. Tyrime dalyvavę respondentai vadovauja 5 356 ūkininkams.

Į kitą elektroniniu paštu išsiųstą klausimyną, skirtą valstybės tarnautojams ir politikams, atsakė 1 Seimo narys iš Kaimo reikalų komiteto, taip pat 1 buvęs euroderybininkas. Prezidento patarėjas šį klausimyną užpildė raštu pokalbio metu, kaip ir EP narės padėjėjas ir Panevėžio rajono savivaldybės Žemės ūkio skyriaus darbuotojas.

EP nariai ir Regionų komiteto nariai neatsakė.

Respondentų sudėtis pateikta 1 paveiksle.

1 pav. Respondentų sudėtis

27 *Parama už darbą, o ne už gražias akis* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-08-31]. <<http://www.kasdien.lt/Pra-dzia/Naujienos/Euroukis/Parama-uz-darba-o-ne-uz-grazias-akis>>.

28 Lietuvos kiaulių augintojų asociacija [interaktyvus]. [žiūrėta 2012 08 31]. <<http://www.kiaules.lt/index.php?page=30&parent=2>>.

29 Lietuvos daržovių augintojų asociacija [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-08-31]. <<http://www.ldaa.lt/lt/nariai>>.

30 *Aktyvinama Ūkininkų sąjungos Šakiuose veikla* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-08-31]. <<http://www.drg.lt/index.php/ukis-ir-verslas/2864-ukininkai.html>>.

31 *Kėdainių krašto ūkininkų sąjungai vadovauja tie patys ūkininkai* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-08-31] <http://www.manoukis.lt/print_forms/print_st.php?st=14454&m=2> .

32 *LŪS Raseinių skyriaus pirmininkas išrinktas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-08-31]. <<http://www.alioraseiniai.lt/lus-raseiniu-skyriaus-pirmininkas-isrinktas/>>.

Iš 1 paveikslo matome, kad didžiausią į anketos klausimus atsakiusių respondentų dalį sudaro nacionalinių žemės ūkio organizacijų atstovai ir žemdirbių rajoninės savivaldos atstovai.

4.1. Lietuvos žemdirbių atstovų bei valstybės tarnautojų ir politikų atsakymų apie interesus ir lobistinę veiklą lyginamoji analizė

Interesų svarba

Respondentai savo interesus pagal svarbą vertino 10 balų skalėje.

Svarbiausias Lietuvos agrarininkų interesas yra tiesioginių išmokų suvienodinimas su ES. Šį interesą 10 balų įvertino LŪS, Lietuvos mokslų akademija, Lietuvos daržovių augintojų asociacija, ŽŪR Tarptautinis skyrius, Kėdainių ir Šakių rajonų žemdirbių asociacijų vadovai, Lietuvos kiaulių augintojų asociacija jį įvertino 8 balais.

Svarbus yra žemės ūkio produkcijos gamybos reglamentavimas, draudimo pirkti žemę Lietuvoje užsieniečiams pratęsimas ir žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų padidinimas. Dėl kitų interesų svarbos ūkininkų organizacijų nuomonės išsiskiria. Tik LŪS visus 1 priedo 3 klausime nurodytus interesus laiko vienodai svarbiais ir vertina juos visus 10 balų. Kai kurios organizacijos turi vien tik joms būdingus interesus, kurie 1 priede nepateikiami. Pavyzdžiui, Lietuvos kiaulių augintojų asociacija svarbiausiu savo interesu laiko rinkos reguliavimo priemonių taikymą (9 balai), o Lietuvos daržovių augintojų asociacija 8 balais įvertino paramą vaisių ir daržovių augintojų organizacijoms ir grupėms bei taisyklių supaprastinimą. Mažiausiai respondentams buvo svarbus žemės ūkio produkcijos muitų įvedimas ES nepriklausančioms šalims.

Lietuvos mokslų akademijos deklaruojami interesai – tiesioginių išmokų suvienodinimas ir draudimo užsieniečiams pirkti žemę Lietuvoje pratęsimas. Šiuos interesus Lietuvos mokslų akademija laiko vienodai svarbiais ir įvertino juos 10 balų.

ŽŪR Tarptautinis skyrius svarbiausiais Lietuvos žemdirbių interesais laiko tiesioginių išmokų suvienodinimą ir žemės ūkio produkcijos gamybos reglamentavimą (po 10 balų), 6 balais įvertino žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų padidinimą, 3 balais – žemės ūkio produkcijos kvotas. Skyrius ypač vertina tiesioginių išmokų padidinimą, nes šias išmokas kiekvienas ūkininkas gauna besąlygiškai ir tiesiogiai. Kaimo plėtra irgi svarbi, tačiau ši parama pasiekia ne kiekvieną ir jos gavimas sudėtingesnis. Tiesioginių išmokų suvienodinimas būtų naudingas ne tik žemdirbiams ir kaimo gyventojams, bet ir visiems žemės ūkio produkcijos vartotojams – kiekvienam Lietuvos gyventojui.

Panašius interesus nurodo ir rajonų žemdirbių asociacijų vadovai. Kėdainių rajono žemdirbių asociacijos nuomone, svarbiausi interesai yra tiesioginių išmokų suvienodinimas ir žemės ūkio produkcijos kainų padidinimas (10 balų). 9 balais šis respondentas įvertino žemės ūkio produkcijos muitų įvedimą ES nepriklausančioms šalims ir draudimo pirkti žemę Lietuvoje užsieniečiams pratęsimą; 8 balais – žemės ūkio produkcijos kvotas ir žemės ūkio produkcijos reglamentavimą. Vienintelis Raseinių rajono žemdirbių asociacijos interesas – kad būtų pratęstas draudimas pirkti žemę Lietuvoje užsieniečiams. Šakių rajono žemdirbių asociacija svarbiausiais interesais laiko tiesioginių

išmokų suvienodinimą ir draudimo pirkti žemę Lietuvoje užsieniečiams pratęsimą (10 balų), o žemės ūkio produkcijos kvotas, žemės ūkio produkcijos gamybos reglamentavimą, žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų padidinimą ir žemės ūkio produkcijos maitių įvedimą ES nepriklausančioms šalims Šakių rajono žemdirbių asociacija įvertino 8 balais.

Su žemės ūkiu susiję 5 valstybės tarnautojai ir politikai nurodė, kad dažniausiai žemdirbiai į valstybės tarnautojus kreipiasi dėl tiesioginių išmokų suvienodinimo, žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų padidinimo, draudimo pirkti žemę Lietuvoje užsieniečiams pratęsimo ir žemės ūkio produkcijos gamybos reglamentavimo. Šiuos interesus žemdirbiai laiko svarbiausiais. Tiesioginių išmokų suvienodinimą pagal kreipimūsi dažnį Prezidento patarėjas, euroderbybininkas ir Panevėžio rajono Žemės ūkio skyrius įvertino 10 balų, o Seimo Kaimo reikalų komiteto narys 9 balais. Prezidento patarėjo teigimu, ŽŪR pageidauja tiesiogiai skirstyti žemdirbiams valstybės ir ES paramą, kurią šiuo metu skirsto valstybė. Žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų padidinimą 10 balų įvertino Seimo Kaimo reikalų komiteto narys, buvęs euroderbybininkas ir Panevėžio rajono žemės ūkio skyrius. EP narės padėjėjas svarbiausiu žemdirbių interesu nurodė tiesioginių išmokų suvienodinimą ir įvertino jį 10 balų.

Lobizmo metodų efektyvumas

Lobizmo metodus pagal efektyvumą respondentai vertino 10 balų skalėje.

Efektyviausiais lobizmo metodais respondentai (žemdirbių organizacijų vadovai) laiko viešosios nuomonės formavimo kampanijas ir ekspertų informaciją, pateikiamą susitikimuose su Lietuvos valdžios ir ES institucijų atstovais. Tai atitinka Čarlzo Lindbomo ir Edvardo Vudhauzo aprašomą tarptautinę praktiką: efektyviausia lobizmo taktika yra tiesioginiai lobistų susitikimai su valdžios atstovais, nes „profesionalus lobistas per dešimtį minučių gali paaiškinti tai, ką Kongreso narys išsiaiškintų dvi valandas pastudijavęs įstatymų projektus“³³. Dėl kitų lobizmo metodų efektyvumo respondentų nuomonės išsiskiria. Jei nepavyksta savo interesų apginti naudojant viešosios nuomonės formavimo kampanijas ir ekspertų informaciją, Lietuvos žemdirbiai gali pradėti žiniasklaidos kampanijas bei sudaryti lobistines koalicijas su kitų šalių žemdirbių lobistais. Dauguma respondentų beveik nevertina elektroninio lobizmo ir ekonominio spaudimo politinėms partijoms (pavyzdžiui, pažadėti paramą rinkimų kampanijai). Tik LŪS ir ŽŪR Tarptautinis skyrius visus lobizmo metodus (išskyrus ekonominį spaudimą politinėms partijoms) laiko vienodai efektyviais ir įvertino juos 10 balų, o Lietuvos kiaulių augintojų asociacijos nuomonė apie visus lobizmo metodus kritiška. Ji efektyviausiais lobizmo metodais laiko ekspertų informaciją, spaudos (visuomenės informavimo priemonių kampanijas) bei viešosios nuomonės formavimo kampanijas, spaudžiant politinius sprendimus priimančias institucijas (6 balai). Be to, Lietuvos kiaulių augintojų asociacijos atstovas nurodė, kad kaip ekspertas dalyvauja COPA-COGECA Kiaulienos darbo grupėje.

33 Lindblom, Ch. E.; Woodhouze, E. J. *Politikos formavimo procesas*. Vilnius: Algarvė, 1999, p. 130–131.

3 balais Lietuvos kiaulių augintojų asociacija įvertino lobistines koalicijas su kitų šalių žemdirbių lobistais, o 1 balu – ekonominį spaudimą politinėms partijoms ir elektroninį lobizmą.

Peržiūrėjus Vyriausiosios rinkimų komisijos interneto puslapį, paaiškėjo, kad žemdirbių organizacijos 2011 m. neskyrė pinigų politinėms partijoms, tik pavieniai žemdirbiai ar žemės ūkio bendrovės aukėjo nedideles pinigų sumas³⁴. Jie rėmė Darbo partiją, Liberalų ir centro sąjungą, Lietuvos liaudies partiją, LR liberalų sąjūdį, Lietuvos socialdemokratų partiją, Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjungą, Tėvynės sąjungą. Tačiau reikia pažymėti, kad 2011 m. nebuvo Seimo ir Prezidento rinkimų, vyko tik rinkimai į savivaldybių tarybas. Ekonominio spaudimo politinėms partijoms žemdirbių organizacijos praktiškai netaiko.

Lietuvos mokslų akademija vertina tik vieną lobizmo metodą – ekspertų informaciją. Šio metodo efektyvumą Lietuvos mokslų akademija įvertino 10 balų.

Lietuvos daržovių augintojų asociacija geriausiais lobizmo metodais laiko ekspertų informaciją, lobistines koalicijas su kitų ES šalių žemdirbiais ir viešosios nuomonės formavimo kampanijas; šiuos lobizmo metodus Lietuvos daržovių augintojų asociacija įvertino 10 balų.

ŽŪR Tarptautinis skyrius nuolat bendravo su kitų šalių žemdirbių atstovais, EK ir EP nariais ir ieškojo jų palaikymo; nemažą veiklos dalį skyrius vykdė kartu su kitomis dviem Baltijos valstybėmis.

Dalies rajonų žemdirbių asociacijų lobizmo metodai labai skiriasi nuo žemdirbių nacionalinių organizacijų ir ŽŪR metodų. Kėdainių ir Raseinių rajonų žemdirbių asociacijų vadovai ekspertų informacijos pateikimą valdžios atstovams laiko beprasmišku. Kėdainių rajono žemdirbių asociacija efektyviausiais savo metodais laiko spaudos (visuomenės informavimo priemonių) kampanijas bei viešosios nuomonės formavimo kampanijas (peticijas, protesto demonstracijas) (po 10 balų). Raseinių rajono žemdirbių asociacija 10 balų įvertino spaudos (visuomenės informavimo priemonių) kampanijas, 8 balais – ekonominį spaudimą politinėms partijoms, 6 balais – viešosios nuomonės formavimo kampanijas, 5 balais – elektroninį lobizmą, 2 balais – lobistines koalicijas su kitų šalių žemdirbių lobistais. Tačiau Šakių rajono žemdirbių asociacijos lobizmo metodai panašūs į nacionalinių organizacijų ir ŽŪR lobizmo metodus: šis respondentas 10 balų įvertino ekspertų informaciją, o 6 balais lobistines koalicijas su kitų žemdirbių lobistais ir viešosios nuomonės formavimo kampanijas.

Oficialiai registruotų lobistų Lietuvoje žemdirbių IG nesamdo. Peržiūrėjus VTEK 2001–2011 m. lobistinės veiklos ataskaitas, žemdirbių organizacijų puslapius internete, nepavyko rasti duomenų, kad 2001–2011 m. laikotarpiu Lietuvos žemės ūkio IG savo interesų gynimui Lietuvoje būtų samdžiusios Lietuvoje registruotus lobistus. Tačiau Lietuvos kiaulių augintojų asociacija nurodė, kad Lietuvos žemės ūkio IG savo interesų gynimui Briuselyje samdė Briuselyje registruotą lobistą, jo veikla buvo naudinga.

34 *Politinių partijų 2011 metų finansinių ataskaitų rinkiniai* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-09-02]. <<http://www.vrk.lt/lt/pirmas-puslapis/far/2011-metu-far.html>>.

Dažniausiai lobistų žemdirbiai nesamdo dėl lėšų trūkumo, nors Lietuvos kiaulių augintojų asociacijos, LŪS, Lietuvos daržovių augintojų asociacijos, Lietuvos mokslų akademijos, Kėdainių ir Šakių rajonų žemdirbių asociacijų nuomone, tokie lobistai reikalingi. Tik ŽŪR Tarptautinio skyriaus, kuris turi jame dirbančius lobistus, ir Raseinių rajono žemdirbių asociacijos nuomone, lobistų samdyti nereikia.

Atsakydamas į klausimą apie žemdirbių lobizmo metodų efektyvumą, Prezidento patarėjas 10 balų įvertino ekspertų informaciją, 5 balais spaudos kampanijas, 3 balais lobistines koalicijas su kitų šalių žemdirbiais, 1 balu viešosios nuomonės formavimo kampanijas. Seimo Kaimo reikalų komiteto narys 10 balų įvertino spaudos kampanijų efektyvumą, 9 balais – viešosios nuomonės formavimo kampanijas, o ekspertų informacijos efektyvumą įvertino 8 balais. Buvęs euroderybininkas ir Panevėžio rajono Žemės ūkio skyrius efektyviu laiko tik ekspertų informacijos pateikimą. EP narės padėjėjas 10 balų įvertino ekspertų informacijos efektyvumą, 9 balais – lobistines koalicijas su kitų šalių žemdirbių lobistais, viešosios nuomonės formavimo kampanijų ir elektroninio lobizmo efektyvumą įvertino 8 balais.

Efektyviausiu lobizmo metodu tyrime dalyvavę valstybės tarnautojai (žemės ūkio biurokratija) laiko ekspertų informaciją, taip pat poveikį gali padaryti spaudos ir viešosios nuomonės formavimo kampanijos. Elektroninio lobizmo tyrime dalyvavę valstybės tarnautojai ir politikai, išskyrus EP narės padėjėją, nevertina.

Atsakydami į klausimą, kokius lobizmo metodus dažniausiai taiko žemdirbių atstovai, tyrime dalyvavę valstybės tarnautojai ir politikai nurodė ekspertų informaciją, spaudos (visuomenės informavimo priemonių) kampanijas ir viešosios nuomonės formavimo kampanijas. Prezidento patarėjas, buvęs euroderybininkas ir Panevėžio rajono žemės ūkio skyrius teigė, kad žemdirbių atstovai pateikia tik ekspertų informaciją. Seimo Kaimo reikalų komiteto narys teigė, kad žemdirbių atstovai naudoja ekspertų informaciją, inicijuoja spaudos kampanijas ir viešosios nuomonės formavimo kampanijas. EP narės padėjėjas nurodė ekspertų informaciją, lobistines koalicijas su kitų šalių žemdirbių lobistais ir elektroninį lobizmą.

Institucijų svarbos vertinimas

Respondentai institucijų, į kurias turėtų kreiptis žemdirbių atstovai, įtakingumą pagal svarbą vertino 10 balų skalėje.

Respondentai (žemdirbių organizacijų vadovai) dažniausiai kreipiasi į Lietuvos žemės ūkio ministeriją ir Seimą (išskyrus ŽŪR Tarptautinį skyrių). LŪS Lietuvos ir ES institucijų neskirsto pagal svarbą, o savo interesus gina toje institucijoje, kurioje tuometu yra nagrinėjamas atitinkamas klausimas. Lietuvos kiaulių augintojų asociacija pirmenybę teikia Lietuvos žemės ūkio ministerijai (9 balai), Seimui (8 balai) ir Vyriausybei (7 balai), retai kreipiasi į EK (6 balai). Panaši yra Lietuvos mokslų akademijos ir Lietuvos daržovių augintojų asociacijos nuomonė, tačiau Lietuvos mokslų akademija dar kreipiasi į Lietuvos Prezidentą, o Lietuvos daržovių augintojų asociacija kreipiasi ne tik į Lietuvos Prezidentą, bet ir į EP. Jei nepavyksta apginti savo interesų Lietuvos

valdžios institucijose, tada žemdirbiai kreipiasi į EK, o rečiau į EP. Dauguma žemdirbių organizacijoms vadovaujančių respondentų nesikreipia į ET ir Europos Teisingumo Teismą (ETT).

Kėdainių rajono žemdirbių asociacijos nuomone, geriausia kreiptis į Žemės ūkio ministeriją (10 balų), Seimą (9 balai) ir Lietuvos Vyriausybę (8 balai). Panaši ir Šakių rajono žemdirbių asociacijos nuomonė: Žemės ūkio ministeriją šis respondentas įvertino 10 balų, Seimą ir EP 8 balais. Šakių rajono žemdirbių asociacijos vadovas priklauso ŽŪR prezidiumui, tuo galima paaiškinti, kad jis kreipiasi į EP. Raseinių rajono žemdirbių asociacija kreipimasi į Lietuvos valdžios institucijas laiko mažai efektyviu, ir įvertino jį 1 balu. Savo interesus rajonų žemdirbių asociacijos gina tiesiogiai Lietuvos valdžios institucijose ir per nacionalinę žemės ūkio asociaciją, į ES institucijas dažniausiai tiesiogiai nesikreipia.

Savo interesus Lietuvos žemdirbiai pirmiausia gina Lietuvos valdžios institucijose, taigi jų lobistinėje veikloje vyrauja nacionalinis kelias. Pirmiausia ŽŪR ir kitų žemdirbių organizacijų atstovai kreipiasi į Lietuvos žemės ūkio ministeriją, paskui į Seimą, Vyriausybę ir Prezidentą, jiems išdėsto savo tikslus ir interesus bei siekia Žemės ūkio ministerijos paramos ET. Žemdirbių spaudoje ir interneto puslapiuose skelbiami straipsniai, kuriuose ginami žemdirbių interesai, kartais organizuojamos protesto akcijos.

Jei nepavyksta apginti savo interesų Lietuvos valdžios institucijose, tada žemdirbiai kreipiasi į EK, o rečiau į EP. Dauguma respondentų nesikreipia į ET ir ETT. Savo narių interesus Lietuvos žemdirbių organizacijos taip pat gina per nacionalinę žemės ūkio asociaciją, per europines žemės ūkio organizacijas. Tiesiogiai ES institucijose Lietuvos žemdirbių organizacijos savo interesus gina retai. ŽŪR Tarptautinis skyrius žemdirbių interesus gina tiesiogiai Lietuvos ir ES institucijose, taip pat veikia per CO-PA-COGECA. Daugiausiai dėmesio ši organizacija skiria EP, kuri įvertino 10 balų, EK (9 balai), Lietuvos žemės ūkio ministerijai (8 balai) ir ET (6 balai).

Visi tyrime dalyvavę respondentai (tiek žemdirbių organizacijų vadovai, tiek su žemės ūkiu susiję valstybės tarnautojai ir politikai) įsitikinę, kad be narystės europinėse žemės ūkio organizacijose Lietuvos žemdirbiai negalės ginti savo interesų.

Tyrimo dalyvavę valstybės tarnautojai ir politikai (žemės ūkio biurokratija) įtakingiausiais institucijomis laiko EK ir Lietuvos Vyriausybę. Prezidento patarėjas EK įtakingumą įvertino 10 balų, Lietuvos Žemės ūkio ministeriją 9 balais, Seimą 8 balais, Vyriausybę 7 balais, Prezidento, ET ir EP įtakingumą įvertino atitinkamai 6, 5 ir 4 balais. Seimo Kaimo reikalų komiteto narys įtakingiausia institucija laiko EK (10 balų), Vyriausybės, EP ir Prezidento įtaką įvertino atitinkamai 9, 8 ir 7 balais. Buvęs euroderybininkas įtakingomis institucijomis laiko EK ir Vyriausybę, o Panevėžio rajono Žemės ūkio skyrius – Lietuvos Žemės ūkio ministeriją. EP narės padėjėjas teigia, kad didžiausia yra EP įtaka (10 balų), ET įtaką įvertino 9 balais, EK įtaką – 8 balais, ETT įtaką – 5 balais. Jo nuomone, Lietuvos valdžios institucijos neturi jokios įtakos BŽŪP formavimui.

Žemdirbių konkurentų vykdant lobistinę veiklą įtakos vertinimas

Respondentai žemdirbių konkurentus pagal svarbą vertino 10 balų skalėje.

Svarbiausiu konkurentu žemės ūkio organizacijoms vadovaujantys respondentai laiko žemės ūkio produkcijos perdirbėjus, kitų ES šalių žemdirbius, aplinkosaugininkus ir prekybininkus. Lietuvos laisvosios rinkos institutą, gyvūnų teisių gynėjus ir žemės ūkio produkcijos vartotojų atstovus respondentai laiko mažiau svarbiais.

Pagrindiniais konkurentais Lietuvos valdžios institucijose LŪS nurodė produkcijos perdirbėjus ir supirkėjus, o ES institucijose – kitų ES šalių žemdirbius, gaunančius didesnes tiesiogines išmokas nei ES vidurkis, ir aplinkosaugininkų organizacijas, kurių įtaka akivaizdžiai jaučiama EK pasiūlymuose dėl BŽŪP po 2013 m. Šiuos konkurentus LŪS laiko vienodai svarbiais ir įvertino juos 10 balų.

Lietuvos kiaulių augintojų asociacija svarbiausiais konkurentais laiko žemės ūkio produkcijos vartotojų atstovus ir kitų ES šalių žemdirbius (9 balai), žemės ūkio produkcijos perdirbėjus įvertino 8 balais, o gyvūnų teisių gynėjus ir aplinkosaugininkus 7 balais.

Lietuvos mokslų akademija svarbiausiu konkurentu laiko Lietuvos laisvosios rinkos institutą, įvertino 10 balų. Prekybininkus, aplinkosaugininkus ir perdirbėjus Lietuvos mokslų akademija laiko mažiau svarbiais ir įvertino juos 9 balais.

Lietuvos daržovių augintojų asociacija svarbiausiu konkurentu laiko prekybininkus (10 balų), Lietuvos laisvosios rinkos institutą (8 balai), kitų ES šalių žemdirbius įvertino 7 balais, o aplinkosaugininkus 6 balais.

ŽŪR Tarptautinis skyrius svarbiausiu konkurentu laiko senųjų ES šalių žemdirbius ir įvertino juos 10 balų.

Raseinių rajono žemdirbių asociacija rimčiausiais savo konkurentais laiko žemės ūkio produkcijos perdirbėjus ir aplinkosaugininkus (po 10 balų). Šakių rajono žemdirbių asociacija rimčiausiais konkurentais laiko žemės ūkio produkcijos perdirbėjus, prekybininkus ir kitų ES šalių žemdirbius.

Svarbiausiais žemdirbių konkurentais, vykdant lobistinę veiklą, tyrime dalyvavę valstybės tarnautojai ir politikai (žemės ūkio biurokratija) laiko žemės ūkio produkcijos perdirbėjus ir prekybininkus. Prezidento patarėjas įtakingiausiu žemdirbių konkurentu laiko žemės ūkio produkcijos perdirbėjus (10 balų), Seimo Kaimo reikalų komiteto narys su šia nuomone irgi sutinka, tačiau dar nurodė aplinkosaugininkus (9 balai) ir prekybininkus (8 balai). Buvęs euroderybininkas įtakingais laiko žemės ūkio produkcijos perdirbėjus ir prekybininkus. Daugiausia konkurentų nurodė Panevėžio rajono žemės ūkio skyrius: žemės ūkio produkcijos perdirbėjus, vartotojų atstovus, aplinkosaugininkus ir prekybininkus; visų šių konkurentų įtaką įvertino 10 balų.

4.2. Tyrimo apibendrinimas

Žemdirbių atstovų ir su žemės ūkiu susijusių valstybės tarnautojų ir politikų nuomonės apie žemdirbių lobizmą palyginimas pateiktas lentelėje.

Lentelė

Klausimas	Žemdirbių atstovų atsakymas	Su žemės ūkiu susijusių valstybės tarnautojų ir politikų atsakymas	Žemdirbių atstovų bei su žemės ūkiu susijusių valstybės tarnautojų ir politikų atsakymų palyginimas
Interesų svarba	Tiesioginių išmokų suvienodinimas Draudimo pirkti žemę Lietuvoje užsieniečiams pratęsimas Žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų padidinimas	Tiesioginių išmokų suvienodinimas Draudimo pirkti žemę Lietuvoje užsieniečiams pratęsimas Žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų padidinimas	Sutampa
Lobizmo metodų efektyvumas	Viešosios nuomonės formavimo kampanijos Ekspertų informacija	Ekspertų informacija	Iš dalies sutampa. Valstybės tarnautojų ir politikų nuomone, viešosios nuomonės formavimo kampanijos mažai efektyvios
Institucijų svarba	Žemės ūkio ministerija Seimas Vyriausybė Prezidentas	Europos Komisija Žemės ūkio ministerija Seimas Vyriausybė Prezidentas Europos Parlamentas	Iš dalies sutampa. Žemdirbių atstovų nuomone, Lietuvos valdžios institucijos turi didesnę įtaką formuojant BŽŪP. Valstybės tarnautojų ir politikų nuomone, didesnę įtaką turi ES institucijos
Konkurentų įtaka	Žemės ūkio produkcijos perdirbėjai Prekybininkai Aplinkosaugininkai Lietuvos laisvosios rinkos institutas Kitų ES šalių žemdirbiai	Žemės ūkio produkcijos perdirbėjai Prekybininkai Aplinkosaugininkai	Iš dalies sutampa. Valstybės tarnautojai ir politikai Lietuvos laisvosios rinkos institutą ir kitų ES šalių žemdirbius laiko neįtakingais

Tyrimo dalyvavusių žemdirbių atstovų ir valstybės tarnautojų ir politikų (žemės ūkio biurokratijos) nuomonė dėl žemdirbių interesų beveik sutampa. Abi respondentų grupės svarbiausiais interesais laiko tiesioginių išmokų suvienodinimą ir žemės ūkio produkcijos gamybos reglamentavimą, mažiausiai svarbiu – žemės ūkio produkcijos maitinimą ES nepriklausančioms šalims.

Tyrimo dalyvavusių žemdirbių atstovų ir žemės ūkio srityje dirbančių valstybės tarnautojų bei politikų nuomonės sutampa dėl ekspertų informacijos efektyvumo. Dėl kitų lobizmo metodų efektyvumo žemdirbių atstovų ir politikų nuomonės išsiskiria:

valstybės tarnautojų nuomone, žemdirbiams neverta imtis elektroninio lobizmo, spaudos (visuomenės informavimo priemonių) kampanijų, viešosios nuomonės formavimo kampanijų ir sudarinėti koalicijas su kitų šalių žemdirbiais. Tačiau žemdirbiai šiuos metodus taiko ir laiko juos efektyviais, o viešosios nuomonės formavimo kampanijas laiko efektyvesnėmis už ekspertų informaciją. Taip pat galima spręsti, kad Kėdainių ir Raseinių rajonų žemdirbių asociacijų atstovai nepakankamai įvertina ekspertų informacijos efektyvumą.

Tyrime dalyvavusių žemdirbių atstovų ir valstybės tarnautojų ir politikų (žemės ūkio biurokratijos) nuomonės sutampa tik dėl Lietuvos Vyriausybės, Prezidento ir EK svarbos. Matome, kad tyrime dalyvavusių valstybės tarnautojų ir politikų nuomone, žemdirbių atstovai pervertina Lietuvos valdžios institucijų įtaką ET ir EP. Tyrime dalyvavusių valstybės tarnautojų ir politikų nuomone, geriausia būtų, kad žemdirbių atstovai savo interesus gintų EK, EP ir ET, taip pat žemdirbiai turėtų samdyti profesionalius lobistus.

Tyrime dalyvavusių žemdirbių atstovų ir valstybės tarnautojų ir politikų atsakymai apie konkurentų įtaką beveik sutampa dėl žemės ūkio produkcijos perdirbėjų, prekybinių ir aplinkosaugininkų įtakos. Tačiau valstybės tarnautojai ir politikai neįtakingais laiko Lietuvos laisvosios rinkos institutą ir kitų ES šalių žemdirbius, kuriuos žemdirbių atstovai laiko vienais iš svarbiausių konkurentų.

4.3. Žemdirbių lobistinės veiklos rezultatai (pagal tyrimo rezultatus)

Atsakydama į klausimą apie lobistinės veiklos rezultatus, Lietuvos kiaulių augintojų asociacija teigia, kad pastaraisiais metais Lietuvos valstybės įstaigos demonstratyviai nebendruoja su kiaulių augintojais, o jei bendruoja, tai siunčia žemo lygio specialistus ir po susitikimų retai įvyksta teigiamų poslinkių arba pamiřtama vykdyti susitarimus, vilkinamas laikas. Sėkmingesni lobizmo atvejai, kai problema viešinama spaudoje, ir iš to kyla didesnis valdžios įstaigų noras bendradarbiauti. Sėkmė labai priklauso nuo įstaigos vadovo požiūrio ir išsilavinimo; su išmintingu vadovu viskas sekėsi, o pakeitus vadovą, nesiseka susikalbėti su visa įstaiga.

LŪS lobistinės veiklos pasiekimai Lietuvoje, žemės ūkio srityje – 2008 m. ir 2009 m. gautos maksimaliai leistino dydžio nacionalinės išmokos, esant stipriam ekonomikos nuosmukiui; sudarytos sąlygos ūkininkams prekiauti savo produkcija turgavietėse; supaprastintas paramos įsisavinimas pagal kaimo plėtros politikos 2007–2013 m. priemonės; teisės aktais atšauktas nekilnojamojo turto mokestis kaimo vietovėse esantiems žemės ūkio asmenų gamybiniais, technologiniais, gyvenamiesiems pastatams. ES lygmeniu LŪS siekia didesnių tiesioginių išmokų Lietuvos ūkininkams, nei numatyta EK siūlymuose po 2013 m.

Pavyzdžiui, Lietuvos daržovių augintojų asociacija pasiekė, kad būtų padidintos beakcizio dyzelino normos bulvių, daržovių pasėliams, 5 proc. sumažintas PVM tarifas daržovėms ir vaisiams, buvo priimtas mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas, atsiskaitymo už žemės ūkio produkciją įstatymas.

ŽŪR Tarptautinis skyrius pasiekė, kad būtų priimtos Lietuvai palankios pozicijos dėl tiesioginių išmokų suvienodinimo COPA - COGECA, Regionų komitete, iš dalies – Europos ekonominių ir socialinių reikalų komitete.

Valstybės finansinė parama žemdirbių lobizmui

Lietuvos kiaulių augintojų asociacijos lobistinei veiklai taikoma valstybės finansinė parama. Ši parama asociacijos netenkina, reikėtų didesnės paramos, už kurią būtų samdomi du trys lobistai ES įstaigose atstovauti žemės ūkiui. Specialistų rengimo ir kitos paramos Lietuvos kiaulių augintojų asociacija iš valstybės institucijų negauna. LŪS savo lobistinei veiklai gauna valstybės finansinę paramą. Specialistų rengimo ir kitos paramos iš valstybės LŪS negauna. Netiesioginė valstybės parama žemės ūkiui – žemės ūkio specialistų rengimas Aleksandro Stulginskio universitete (ASU).

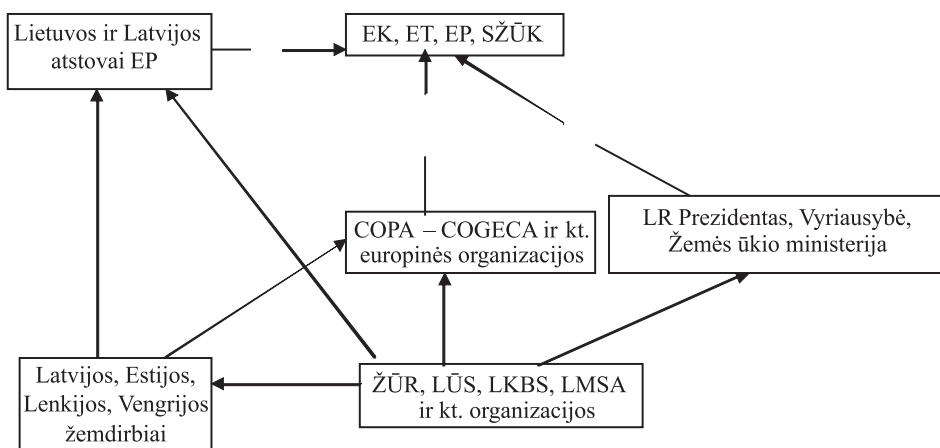
Lietuvos mokslų akademija iš valstybės negauna jokios paramos savo lobistinei veiklai. Lietuvos daržovių augintojų asociacija iš valstybės gauna finansinę paramą ir tos paramos asociacijai užtenka. Tačiau asociacija pageidauja valstybės paramos rengiant lobizmo specialistus.

ŽŪR Tarptautinis skyrius negauna jokios valstybės paramos. Skyrius norėtų gauti finansinę valstybės paramą, kuri būtina atstovo Briuselyje išlaikymui. Valstybės paramos lobistinei veiklai Kėdainių ir Raseinių rajonų žemdirbių asociacijoms nereikia, tačiau Šakių rajono žemdirbių asociacija norėtų gauti finansinę ir specialistų rengimo paramą.

Apibendrinant galima teigti, kad valstybės finansinė parama pakankama ne visoms žemdirbių organizacijoms, tačiau galbūt dalis žemdirbių valstybės finansinę paramą naudoja neefektyviai.

Lietuvos žemdirbių organizacijų lobistinės veiklos schema

2 paveiksle pateikta dažniausiai pasitaikanti Lietuvos žemdirbių organizacijų lobizmo Lietuvos ir ES institucijose schema, sudaryta pagal šio straipsnio autorių atlikto tyrimo rezultatus.

2 pav. Lietuvos žemdirbių organizacijų lobizmo Lietuvos ir ES valdžios institucijose schema (punktyrinė linija – lobistinė veikla per tarpininkus) (sudaryta autorių)

(SŽŪK – Specialus žemės ūkio komitetas, LKBS – Lietuvos kaimo bendruomenių sąjunga, LMSA – Lietuvos miško savininkų asociacija)

Iš 2 paveikslo matome, kad Lietuvos žemdirbių organizacijos dažniausiai tiesiogiai nesikreipia į ES valdžios institucijas, o veikia per tarpininkus: Lietuvos valdžios institucijas, COPA – COGECA ir kitas europines žemdirbių organizacijas. Jei Lietuvos žemdirbiai nusprendžia kreiptis tiesiogiai į ES institucijas, jie ieško EP narių iš Baltijos valstybių pagalbos.

4.4. Lietuvos žemdirbių organizacijų lobistinės veiklos privalumai ir ribotumai

Lietuvos žemdirbių lobistinės veiklos privalumai ir trūkumai apžvelgiami pagal išnagrinėtą mokslinę literatūrą, žemdirbių žiniasklaidą bei tyrimo rezultatus (žemdirbių organizacijų vadovų bei su žemės ūkiu susijusių valstybės tarnautojų ir politikų apklausą).

Nacionalinio kelio privalumai

Lietuvos žemdirbių atstovai tiesiogiai susitinka su LR teisės aktų leidėjais ir visų vykdomosios valdžios lygmenų atstovais ir pateikia jiems informaciją apie savo interesus. Žemdirbiai turi savo spaudą ir interneto puslapius, kuriuose vykdo spaudos ir masinių informacijos priemonių kampanijas. Per Seimo ir savivaldybių rinkimus remiami kandidatai. Anot Živilės Šukytės, stipriausiose Lietuvos partijose yra žemdirbių atstovų, šeši iš dešimties žemės ūkio ministrų, dirbusių po nepriklausomybės atkūrimo, turėjo žemdirbio išsilavinimą, vienas buvo veterinaras. Daug žemdirbio išsilavinimą turinčių pareigūnų dirba Žemės ūkio ministerijoje ir jai pavaldžiose įstaigose bei prisideda prie Lietuvos nacionalinės pozicijos dėl BŽŪP formavimo ir jos gynimo ES lygmeniu³⁵. Šio straipsnio autoriaus atlikto tyrimo duomenimis, Lietuvos institucijose žemdirbiai pakankamai sėkmingai gina savo interesus, įskaitant europinius, taikydami ekspertų informacijos pateikimo valdžios institucijų atstovams metodą. Tačiau jie pervertina spaudos kampanijų ir viešosios nuomonės formavimo kampanijų efektyvumą. Taip teigia 5 apklausti valstybės tarnautojai ir politikai, kurių veikla susijusi su žemės ūkiu.

Nacionalinio kelio trūkumai

Lietuvoje, skirtingai nei kitose ES šalyse, nėra stiprios agrarinės partijos. Jiems atstovaujanti Valstiečių ir žaliųjų sąjunga turi tik kelias vietas Seime, didesnę įtaką ši partija turi savivaldybėse, o didžiuosiuose miestuose gauna mažai balsų. Tik tada, jei valdančiosios koalicijos ir opozicijos jėgos Seime apylygės, ši partija gali pasiekti žemdirbiams naudingų sprendimų³⁶. Lietuvos žemdirbiai nevieningi, pasyviai dalyvauja politinėje veikloje ir ŽŪR veikloje, stipriausios partijos mažai priklauso nuo žem-

35 Šukytė, Ž. *Atstovavimas nacionaliniams interesams formuojant ir įgyvendinant Europos Sąjungos bendrąją žemės ūkio politiką: Lietuvos atvejo analizė*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, politikos mokslai (02S). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2011, p. 157.

36 *Radikalūs žemaitis* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-09-02]. <<http://www.veidas.lt/radikalusis-zemaitis>>.

dirbių paramos, todėl ne visada atsižvelgia į jų interesus. Šio straipsnio autorių atlikto tyrimo duomenimis, žemdirbiai pervertina Lietuvos atstovų įtaką BŽŪP formavimui. Taip teigia tyrime dalyvavę su žemės ūkiu susiję valstybės tarnautojai ir politikai. Be to, žemdirbių atstovams tenka konkuruoti su gyvulių teisių gynėju, aplinkosaugininkų, Lietuvos laisvosios rinkos instituto atstovais.

„Briuselio“ strategijos privalumai

Per Lietuvos atstovus ET galima paveikti BŽŪP formavimą. Dalyvavimas COPA – COGECA veikloje padeda susirasti sąjungininkų tarp kitų ES valstybių narių žemdirbių ir sutaupyti lėšų, nusteigiant brangiai kainuojančių atstovybių Briuselyje.

„Briuselio“ strategijos trūkumai

Lietuvos Vyriausybės atstovai ET ne visada gali padėti Lietuvos žemdirbiams. „Mažoms valstybėms išsiderėti palankesnius ir itin svarbius ekonominius sprendimus sudėtinga, nors jų argumentai svarūs. Europos Parlamento narys Gintaras Didžiokas pateikia pavyzdžių, kai išankstiniai susitarimai dėl žemės ūkio išmokų žlugo balsavimo metu. Senujų valstybių atstovai pritaria naujųjų šalių siekiams, tačiau kai prieinama prie lėšų perskirstymo, partnerystės deklaracijos pamiršamos. Pasak Žemės ūkio rūmų pirmininko Broniaus Markausko, ginant žemdirbių interesus svarbus yra šalies dydis ir bendra įtaka ES. Dažnai prieš priimant sprendimą, laukiama didžiųjų šalių pritarimo ir nuomonės.“³⁷ Dianos Panke 2009 m. atlikto tyrimo duomenimis, Lietuvos valdininkai rečiausiai iš visų ES šalių narių atstovų kreipiasi į ES institucijas dėl savo šalies IG. Pirmenybę Lietuvos valdininkai teikia ne žemės ūkiui, o aplinkos apsaugai ir ekonomikai³⁸. Dėl ES šalių poreikių skirtumų Lietuvos žemdirbių IG narystė COPA-COGECA ir kitose europinėse žemės ūkio interesus ginančiose organizacijose ne visada gali padėti išspręsti visas Lietuvos žemdirbių problemas ir sunkumus, su kuriais yra susiduriama. Dažnas ES šalių skirstymas į ES – 15 ir ES – 10, ir jų lyginimas parodo takoskyrą, susiformavusią tarp senųjų, ypač didžiųjų, ir naujųjų ES šalių. Vykstant deryboms dėl narystės, COPA-COGECA pasisakė už vienodas tiesiogines išmokas, tačiau tas pasiūlymas nebuvo priimtas dėl didžiųjų valstybių įtakos ES institucijose³⁹.

Tiesioginio atstovavimo privalumai

LŪS, LŽŪBA ir LMSA atstovai Briuselyje tiesiogiai susitinka su ES institucijų atstovais; jie nepriklauso nuo Lietuvos valdžios finansinės paramos. Sėkmingo eurolobizmo Lietuvoje pavyzdys – gauta valstybės parama ūkininkų atstovavimui tarptautinėse žemdirbių organizacijose. „Lietuvos žemdirbių organizacijoms trūksta lėšų, todėl

37 *ES naujokai duoda garo* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-12-25]. <<http://www.manoukis.lt/?k=81&m=1>>.

38 Panke, D. Lobbying Institutional Key Players: How States Seek to Influence the European Commission, the Council Presidency and the European Parliament. *Journal of Common Market Studie*. 2012, 50 (1): 133.

39 Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija, diskusijos [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-01-07]. <http://www.zum.lt/min/Spauda/files/Zemes_ukio_ministerija_20051217.htm#415430>.

jų atstovavimas tarptautinėse žemdirbių organizacijose yra remiamas nacionalinio biudžeto lėšomis. Apie trečdalis visų žemdirbių organizacijoms skiriamų lėšų yra skiriama kaip parama dalyvauti tarptautinių organizacijų veikloje. Ši suma kasmet didėja. 2005 m. ji sudarė 823 tūkst. Lt, o 2008 m. ji <...> siekė 1231 tūkst. Lt. Daugiau nei pusė visos šios sumos yra skiriama žemdirbių organizacijų atstovavimui COPA-COGECA organizacijoje.⁴⁰ Šio straipsnio autorių atlikto tyrimo duomenimis, žemdirbių atstovai gali pakankamai sėkmingai ginti savo interesus EK, taikydami ekspertų informacijos pateikimo metodą. Tyrime dalyvavę su žemės ūkiu susiję valstybės tarnautojai ir politikai teigia, kad ekspertų informacija – efektyviausias žemdirbių lobizmo metodas.

Tiesioginio atstovavimo trūkumai

Šio straipsnio autorių atlikto tyrimo duomenimis, Lietuvos žemdirbių interesus ginančios organizacijos šiuo metu negali tinkamai atstovauti savo narių interesų ES institucijose. Joms trūksta lobistinės veiklos patirties, jos dažnai veikia atskirai. Be to, žemdirbių atstovai nepakankamai vertina ES institucijų įtaką formuojant BŽŪP, ir tiesiogiai į jas nesikreipia; jie dažniau pirmenybę teikia Lietuvos valdžios institucijoms. Tyrime dalyvavusių su žemės ūkiu susijusių valstybės tarnautojų ir politikų nuomone, žemdirbiai pirmiausia turėtų kreiptis į ES institucijas.

Nesutarimai su Lietuvos valdžios institucijomis

Savo interesus ginti žemdirbiams kartais trukdo nesutarimai su Lietuvos valdžios institucijomis. Iki Lietuvos įstojimo į ES žemdirbių santykiai su Lietuvos valdžios institucijomis buvo ypač prasti, ir žemdirbiai kėlė prieš Lietuvą bylas Europos Žmogaus Teisių Teisme, Strasbūre. 2001 m. 11 500 Lietuvos žemdirbių kreipėsi į Europos Žmogaus Teisių Teismą dėl to, „kad Žemės ūkio ministerija 1999 metais pusę metų jiems nemokėjo valstybės subsidijų už maisto perdirbimo įmonėms parduotus grūdus, pieną ar mėsą. <...> Pirmasis sąrašas buvo įrašytas Biržų ūkininkas Kazys Visockas, todėl byla buvo vadinama pagal jo pavardę. Tačiau tikrasis ūkininkų skundo iniciatorius – buvęs Seimo narys Ramūnas Karbauskis. Kai buvo renkami parašai, jis žadėjo padengti visas teismo išlaidas. <...> Išnagrinėjęs žemdirbių pareiškimą bei Lietuvos Vyriausybės pateiktą poziciją Žmogaus Teisių Teismas nusprendė, kad pareiškėjai nepanaudojo visų teisinių gynybos priemonių, ir paskelbė šią skundo dalį nepagrįsta“⁴¹. 2008 m. ūkininkai Arūnas Kudrevičius, Kęstutis Miliauskas, Virginijus Mykolaitis, Artūras Pilota ir ŽŪR pirmininkas Bronius Markauskas, nuteisti už 2003 m. vykdytą kelių blokadą (taip buvo protestuojama prieš mažas žemės ūkio produkcijos supirkimo kainas), pateikė Europos Žmogaus Teisių Teismui skundą prieš Lietuvą, teigdami, kad Vyriausybė

40 Labutienė, E. *Žemdirbių savivaldos organizacijų atstovavimo ES institucijose tobulinimas*. Galutinė 2008 m. tyrimo ataskaita [interaktyvus]. Vilnius: 2008, p. 27 [žiūrėta 2011-12-18]. <<http://www.zum.lt/lt/zemes-ukio-ministerija/mokslas--mokymas-ir-konsultavimas/mokslo-ir-mokymo-skyriaus-skelbiama-informacija/zemdirbiu-savivaldos-organizaciju-atstovavimo-es-institucijose-tobulinimas/>>.

41 *Strasbūras atmetė Lietuvos ūkininkų skundą* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-06-03]. <<http://verslas.delfi.lt/business/strasburas-atmete-lietuvos-ukininku-skunda.d?id=8461858>>.

pažeidė jų „teisę į teisingą bylos nagrinėjimą, saviraiškos, susirinkimų ir asociacijos laisvę, teisę į nuosavybės apsaugą“⁴². Apie bylos baigtį duomenų rasti nepavyko.

4.5. Lietuvos žemdirbių organizacijų lobistinės veiklos tobulinimo gairės ir perspektyvos

Siekiant įgyti didesnę įtaką sprendimų priėmimui ir sėkmingiau vykdyti lobistinę veiklą, visiems Lietuvos žemdirbiams turi atstovauti viena skėtinė organizacija, nes tik tokiu būdu galima užtikrinti atitinkamą savivaldos organizacijų atliekamo vaidmens įvertinimą ir sustiprinti jų reikšmingumą visame sprendimų priėmimo procese⁴³.

Be to, Lietuvos žemdirbių organizacijoms reikia ieškoti sąjungininkų kitose ES šalyse. Dideli šalių skirtumai ir jau susiformavęs poreikių atotrūkis skatina pavienes šalis jungtis į sąjungas, formuoti bendras pozicijas ir jas tiesiogiai reikšti ES institucijoms. Vienas tokių pavyzdžių – Baltijos šalių žemės ūkio organizacijų taryba⁴⁴. Panašios klimatinės sąlygos, istoriniai aspektai, vis dar stipriai veikiantys šalių raidą, leidžia surasti daug bendrų problemų⁴⁵. Visa tai, ką Baltijos šalims pavyko pasiekti BŽŪP pokyčių srityje, buvo įmanoma tik laikantis bendros pozicijos, kurią dažniausiai palaikė Lenkija⁴⁶. Taip pat Lietuvos žemdirbius galėtų palaikyti kitų ES šalių ūkininkai, kuriems naudingas tiesioginių ES išmokų suvienodinimas: ispanai, portugalai, rumunai, bulgarai ir kiti.

Šio straipsnio autorių atlikto tyrimo duomenimis, Lietuvos agrarinės IG linkusios savo poziciją ES institucijose ginti su Lietuvos valdžios atstovų pagalba. Tai galima laikyti teisingu sprendimu, nes lobistinės firmos „Burson-Marsteller“ duomenimis, ES institucijos, ypač EK ir ET, labiausiai atsižvelgia į ES valstybių narių vyriausybės nuomonę⁴⁷.

Lietuvos agrarinės IG iš visų lobizmo metodų labiausiai vertina ekspertų informaciją, kuri ypač naudinga kreipiantis į EK. Tačiau Lietuvos agrarinės IG retai kreipiasi tiesiogiai į ES institucijas. Dalis apklaustų žemdirbių atstovų IG mažai vertina lobizmo metodus, kurie naudingi veikiant EK, EP ir ET. Dalis respondentų skeptiškai vertino spaudos kampanijų efektyvumą. Tačiau lobistinės firmos „Burson-Marsteller“ 2005 m. atlikto tyrimo duomenimis, ES institucijas galima paveikti rengiant spaudos kampanijas, rašant straipsnius į tokius leidinius, kaip „Financial Times“, „Economist“,

42 *Kelias blokavę ūkininkai Strasbūre kovoja prieš Lietuvą* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-06-03]. <http://www.mediabv.lt/res_zinpr_det.php?id=20482>.

43 *LŪS surengtoje tarptautinėje konferencijoje – apie naujųjų ES šalių narių žemdirbių vieningumą ir galimybes daryti įtaką bendrajai žemės ūkio politikai* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-12-21]. <<http://www.zur.lt/index.php?1139556284>>.

44 *Supra* note 37.

45 *LŪS surengtoje tarptautinėje konferencijoje – apie naujųjų ES šalių narių žemdirbių vieningumą ir galimybes daryti įtaką bendrajai žemės ūkio politikai* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-12-21]. <<http://www.zur.lt/index.php?1139556284>>.

46 *Supra* note 37.

47 *The Definitive Guide to Lobbying the European Institutions* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-06-01]. <<http://www.eapn.ie/eapn/wp-content/uploads/2009/10/definitive-guide-to-lobbying-eu-institutions-training.pdf>>.

„Le Monde“, „Der Spiegel“, „Wall Street Journal“, „Economist“, „International Herald Tribune“, „El País“. EP nariai ir ET darbuotojai atsižvelgia į straipsnius nacionalinėje žiniasklaidoje. Tačiau EK nariai straipsnius nacionalinėje žiniasklaidoje vertina mažiau nei straipsnius „Financial Times“ ir panašiuose leidiniuose. Labai efektyvūs gali būti straipsniai Briuselio savaitraštyje „European Voice“. Daug naudos gali duoti BBC ir CNN televizijų laidos ir interneto puslapiai⁴⁸. Spaudos kampanijų naudą pripažįsta ir Kęstutis Jaskėlevičius, kaip pavyzdį pateikdamas vieno iš žemdirbių konkurento – Lietuvos laisvosios rinkos instituto veiksmus. Anot Kęstučio Jaskėlevičiaus, šio instituto atstovai žiniasklaidos priemonėse reiškia nuomonę visais aktualiais ekonominiais ir socialiniais klausimais⁴⁹, prieš Seimo rinkimus leidžia Seimo nariams ir rinkėjams skirtas knygas, kurias Seimo nariai gauna veltui, prasidėjus kadencijai⁵⁰.

Siekiant išsiaiškinti, ar Lietuvos žemdirbiai turi bendrų interesų su žemės ūkio mokslininkais ir ar vykdo lobistinę veiklą kartu su jais, papildomai buvo apklausti 2 ASU darbuotojai. Sprendžiant iš šių respondentų atsakymų, ASU neturi su žemdirbiais bendrų lobistinių interesų (vienintelis šio universiteto interesas – mokslo projektai), ir bendros lobistinės veiklos su jais nevykdo, todėl į 1 paveiksle parodytą respondentų sudėtį šių respondentų atsakymai neįtraukti. Tai, kad Lietuvos žemdirbiai nepalaiko ryšių su šiuo universitetu, galima laikyti jų lobistinės veiklos trūkumu, nes ASU lobistinė veikla gana sėkminga. Šio universiteto atstovai, kartu su kolegomis iš Vokietijos, Prancūzijos, Lenkijos ir Vengrijos samdė lobistus Briuselyje, kreipėsi į EK ir 2005–2007 m. gavo finansavimą 6 – osios Bendrosios programos projektui. Jeigu Lietuvos žemdirbiai įstengtų rasti bendrų interesų su šiuo universitetu, pavyzdžiui, remtų jo mokslo projektus, ir derintų savo lobistinę veiklą su juo, galima tikėtis, kad jiems lengviau būtų rasti prieigos taškus Briuselyje.

Galimas Lietuvos žemdirbių sąjungininkas vykdamas lobistinę veiklą yra Europos regioninės plėtros institutas. Šis institutas skiria daugiausia dėmesio žemės, maisto ir žuvų sektoriaus problemoms, bei pripažįsta, kad ES dažnai ignoruoja naujai įstojusių šalių interesus ir proteguoja senąsias ES valstybes nares. Taip pat šis institutas palaiko Lietuvos žemdirbių siekį dėl tiesioginių išmokų suvienodinimo⁵¹. Tačiau tyrimo metu nerasta jokių duomenų apie Lietuvos žemdirbių ir Europos regioninės plėtros instituto bendradarbiavimą vykdamas lobistinę veiklą.

Švedijos mokslininkai, apklausę Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos žemdirbių organizacijų vadovus, mokslininkus, valstybės tarnautojus apie finansinę paramą žemdirbiams, įstatymus, rinką, produkciją, visuomenės procesus, infrastruktūrą⁵² 2013 m. irgi pateikė pasiūlymų, kaip Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos žemdirbiai galėtų tobulinti savo lobistinę veiklą. Šių mokslininkų teigimu, Lietuvos, Latvijos,

48 *The Definitive Guide to Lobbying the European Institutions*, supra note 47.

49 Jaskėlevičius, K. *Valstybės atėmimas. Politika. Ekonomika. Kaimas. Miškai*. Vilnius: Petro ofsetas, 2010, p. 521–522.

50 *Ibid.*, p. 523.

51 „Slėnis Nemunas“ ir europiniai procesai [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-28]. <<http://mokslasplus.lt/mokslo-lietuva/2012/2012/03/%E2%80%99Eslenis-nemunus-ir-europiniai-procesai/>>.

52 Larsson, M. et al., supra note 15, p. 3.

Estijos ir Lenkijos žemės ūkis yra vienas pagrindinių Baltijos jūros teršėjų⁵³. Todėl šie mokslininkai siūlo Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos žemdirbiams pereiti prie ekologinio ūkininkavimo, steigti ekologinių ūkių savininkų organizacijas ir tada kreiptis paramos į savo šalių ir ES institucijas⁵⁴. Šių mokslininkų teigimu, tada Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos žemdirbiams būtų lengviau gauti finansinę paramą, nes dalis politikų palaiko ekologinį ūkininkavimą. Be to, tada žemdirbius paremtų ir aplinkos apsaugos organizacijos.

Lietuvos žemdirbiai, siekdami sėkmingiau vykdyti lobistinę veiklą, turėtų dažniau tiesiogiai kreiptis į ES institucijas, glaudžiau bendradarbiauti su panašius interesus turinčiomis žemdirbių organizacijomis iš kitų ES šalių, ir su Lietuvos valdžios institucijomis, kartu kurti lobistinės veiklos idėjas ir praktiškai jas įgyvendinti. Taip pat siekti mokslininkų, dirbančių žemės ūkio srityje, paramos, bei dažniau tiesiogiai kreiptis į ES institucijas bei samdyti profesionalius lobistus. Žemdirbių organizacijos turėtų vykdyti ekonominį spaudimą politinėms partijoms – siūlyti partijoms finansinę paramą rinkimų kampanijoms ir finansuoti žemdirbiams palankių partijų ir politikų Seimo ir EP rinkimų kampanijas. Tai padėtų užtikrinti palankesnę partijų požiūrį į žemdirbių interesus.

Išvados

1. BŽŪP formuoja ES valstybių narių žemės ūkio ministrai, EK žemės ūkio pareigūnai ir Europos žemdirbių interesų atstovai. Žemės ūkio taryba, sudaryta iš ES valstybių narių žemės ūkio ministrų, yra centrinė sprendžiamoji institucija, EK vykdo šios Tarybos priimtus sprendimus. Tyrime dalyvavę valstybės tarnautojai ir politikai, susiję su žemės ūkiu, nurodė, kad BŽŪP formavime įtakingiausi yra EK ir nacionalinių žemės ūkio ministerijų atstovai.

Didžiausią įtaką formuojant Lietuvos žemdirbių poziciją dėl BŽŪP turi ŽŪR ir nacionalinių žemdirbių organizacijų vadovai, kurie planuoja, vykdo ir įgyvendina lobistinę veiklą Lietuvoje ir Briuselyje. ES institucijose Lietuvos žemdirbių lobizmas dar silpnas, tačiau jie moka formuluoti ir ginti savo pozicijas. Lietuvos žemdirbių organizacijos, išskyrus LMSA, nesiregistruoja ES Skaidrumo registre. Profesionalių lobistų žemdirbiai dažniausiai nesamdo. Pagrindiniai žemdirbių atstovų lobizmo metodai – ekspertų informacija ir viešosios nuomonės formavimo kampanijos. Lietuvos žemdirbių lobistinė veikla turi korporatyvizmo ir pliuralizmo bruožų, tačiau korporatyvizmo bruožų yra daugiau.

2. Dažniausiai žemdirbių atstovai kreipiasi į Lietuvos valdžios institucijas, į ES institucijas žemdirbių atstovai kreipiasi per tarpininkus – Lietuvos valdžios institucijų atstovus ar per europines žemdirbių organizacijas. Tiesiogiai į ES institucijas Lietuvos žemdirbiai kreipiasi retai, o kada į jas kreipiasi, tai pirmenybę teikia EP nariams iš Baltijos valstybių. Lietuvos žemdirbiams trūksta lobizmo įgūdžių: tik 10 proc. Lietu-

53 Larsson, M. et al., *supra* note 15, p. 1-2.

54 *Ibid.*, p. 16.

vos žemdirbių dalyvauja žemdirbių organizacijų veikloje, ne visada taikomi tinkami lobizmo metodai, pavyzdžiui, nepakankamai įvertinama spaudos kampanijų reikšmė ES institucijų sprendimams, be to, Lietuvos žemdirbiai klysta, manydami, kad Lietuvos valdžios institucijos turi didesnę įtaką BŽŪP nei ES institucijos. Svarbiausio tikslo – tiesioginių išmokų suvienodinimo, Lietuvos žemdirbiams dar nepavyko pasiekti. Su Lietuvos žemdirbiais konkuruojančios anksčiau į ES įstojušios valstybių žemdirbių IG sėkmingiau gina savo interesus ES institucijose, nes turi ilgalaikes lobizmo tradicijas savo šalyse.

3. Lietuvos žemdirbiams reikėtų formuoti lobistines koalicijas su kitų ES valstybių žemdirbių IG, turinčiomis panašių interesų. Taip pat Lietuvos žemdirbiams reikėtų ieškoti sąjungininkų tarp aplinkos apsaugos organizacijų, siūlant ekologinio ūkininkavimo projektus. Tokiu atveju Lietuvos žemdirbių interesus palaikytų ir ekologinį ūkininkavimą bei aplinkos apsaugą remiantys politikai. Be sąjungininkų Lietuvos žemdirbiams bus sunku ginti savo interesus ES institucijose, nes šiose institucijose Lietuvos žemdirbių IG mažai kam žinomos, ir turi mažai narių ir materialinių išteklių.

Literatūra

- Aktyvinama Ūkininkų sąjungos Šakiuose veikla* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-08-31]. <<http://www.drg.lt/index.php/ukis-ir-verslas/2864-ukininkai.html>>.
- Degutis, M. *Socialinių tyrimų metodologija*. Vilnius: Naujasis lankas, 1999.
- Edwards, C.; Putelis, L.; Thuemmel, W. Lithuania's Accession to the European Union: Looking through the Eyes of the Lithuanian Chamber of Agriculture—What was expected to happen? What happened? Why did it happen that way? *Proceedings of the 19th Annual Conference Raleigh, North Carolina, USA 212*, 2003, p. 212–223.
- EK žalioji knyga Europos skaidrumo iniciatyva* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-02]. <http://ec.europa.eu/transparency/eti/docs/gp_lt.pdf>.
- ES naujokai duoda garo* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-12-25]. <<http://www.manoukis.lt/?k=81&m=1>>.
- Geleževičius, R. Lobizmo teisinis reguliavimas ir institucionalizacija Lietuvoje: pirmojo dešimtmečio išdavos ir pamokos. *Socialinių mokslų studijos*. 2013 5 (1): 177-191.
- Hrebenar, R. J.; McBeth, C. H.; Morgan, B. B. Interests and lobbying in Lithuania: a spectrum of development. *Journal of Public Affairs*. 2008, 8: 51–65.
- Hrebenar, R.; Thomas, C. *Interesų grupių ir interesų supratimas, jų vaidmuo ir įtaka Lietuvos valdžios politikai (tyrimo išvados)*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.
- Jaskelevičius K., *Valstybės atėmimas. Politika. Ekonomika. Kaimas. Miškai*. Vilnius: Petro ofsetas, 2010.
- Kaminskas, R. Interesų grupių ir valstybės santykiai: politikos tinklų analizės problemos. *Filosofija, sociologija*. 2001, 3: 20–30.
- Kaminskas, R.; Marcinkevičienė, V. Patrono ir kliento santykių analizė: klientelizmo sociologiniai bruožai. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*. 2009, 6: 115–121.
- Kėdainių krašto ūkininkų sąjungai vadovaujama tie patys ūkininkai* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-08-31]. <http://www.manoukis.lt/print_forms/print_st.php?st=14454&m=2>.
- Kelius blokavę ūkininkai Strasbūre kovoja prieš Lietuvą* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-06-03]. <http://www.mediabv.lt/res_zinpr_det.php?id=20482>.

- Labutienė, E. *Žemdirbių savivaldos organizacijų atstovavimo ES institucijose tobulinimas. Galutinė 2008 m. tyrimo ataskaita* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-12-18]. <<http://www.zum.lt/lt/zemes-ukio-ministerija/mokslas-mokymas-ir-konsultavimas/mokslo-ir-mokymo-skyriaus-skelbiama-informacija/zemdirbiu-savivaldos-organizaciju-atstovavimo-es-institucijose-tobulinimas/>>.
- Larsson, M.; Morin, L.; Hahn, T.; Sandahl, J. Institutional barriers to organic farming in Central and Eastern European Countries of the Baltic Sea Region. *Agricultural and Food Economics*. 2013, 1(5): 1–20.
- Lietuvos daržovių augintojų asociacija*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012 08 31]. <<http://www.ldaa.lt/lt/nariai>>
- Lietuvos kiaulių augintojų asociacija*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012 08 31]. <<http://www.kiaules.lt/index.php?page=30&parent=2>>
- Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-05-18]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=208884&p_query=&p_tr2=>>.
- Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija, diskusijos* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-01-07]. <http://www.zum.lt/min/Spauda/files/Zemes_ukio_ministerija_20051217.htm#415430>
- Lindblom, Ch. E.; Woodhouze, E. J. *Politikos formavimo procesas*. Vilnius: Algarvė, 1999.
- Lobbying Disclosure Act* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-05-18]. <<http://lobbyingdisclosure.house.gov/lda.html>>.
- Lukošaitis, A. Interesų grupės Lietuvoje: raidos dinamika ir institucionalizacijos bruožai. *Politologija*. 2000, 2 (18): 85–114.
- Lukošaitis, A. Lobizmas užsienio šalyje ir Lietuvoje: teisinio reguliavimo ir institucionalizacijos problemos. *Politologija*. 2011, 2 (62): 3–42.
- LŪS Raseinių skyriaus pirmininkas išrinktas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-08-31]. <<http://www.alioraseiniai.lt/lus-raseiniu-skyriaus-pirmininkas-isrinktas/>>.
- LŪS surengtoje tarptautinėje konferencijoje – apie naujųjų ES šalių narių žemdirbių vievingumą ir galimybes daryti įtaką bendrajai žemės ūkio politikai* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-12-21]. <<http://www.zur.lt/index.php?1139556284>>.
- Panke, D. Lobbying Institutional Key Players: How States Seek to Influence the European Commission, the Council Presidency and the European Parliament. *Journal of Common Market Studies*. 2012, 50 (1): 129–150.
- Parama už darbą, o ne už gražias akis* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012 08 31]. <<http://www.kasdien.lt/Pradzia/Naujienos/Euroukis/Parama-uz-darba-o-ne-uz-grazias-akis>>
- Politinių partijų 2011 metų finansinių ataskaitų rinkiniai* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-09-02]. <<http://www.vrk.lt/lt/pirmas-puslapis/far/2011-metu-far.html>>.
- Radikalūs žemaitis* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-09-02]. <<http://www.veidas.lt/radikalusis-zemaitis>>.
- „Slėnis Nemunas“ ir europiniai procesai [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-10-28]. <<http://mokslasplius.lt/mokslo-lietuva/2012/2012/03/%E2%80%9Eslenis-nemunus-ir-europiniai-procesai/>>.
- Statistinė informacija. Ūkininkų ūkių registras* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-08-31]. <<http://www.vic.lt/?mid=213>>.
- Strasbūras atmetė Lietuvos ūkininkų skundą* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-06-03]. <<http://verslas.delfi.lt/business/strasburas-atmete-lietuvos-ukininku-skunda.d?id=8461858>>.
- Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos*. Mokslinė redaktorė ir sudarytoja Laima Andrikienė. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002.
- Šukytė, Ž. Atstovavimas nacionaliniams interesams formuojant ir įgyvendinant Europos Sąjungos bendrąją žemės ūkio politiką: Lietuvos atvejo analizė. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, politikos mokslai (02S). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2011.
- The Definitive Guide to Lobbying the European Institutions* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-

- 06-01]. <<http://www.eapn.ie/eapn/wp-content/uploads/2009/10/definitive-guide-to-lobbying-eu-institutions-training.pdf>>.
- Tiesioginės paramos lygio skirtumai ES šalyse. Galimi tiesioginės paramos suvienodinimo scenarijai* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-12-17]. <<http://www.erpi.lt/erpi/content1.php?lg=LT&mid=44>>.
- Trakelis, D. Europos Sąjungos bendrosios žemės ūkio politikos raidos perspektyvos ir Lietuvos interesai. *Politologija*. 2007, 4 (48): 87–113.
- Trapi lobizmo ir papirkimo riba*. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-08-29]. <[http://www.respublika.lt/lt/naujienos/nuomones_ir_komentarai/bus_isklausyta/trapi_lobizmo_ir_papirkimo_riba/,coments.1](http://www.respublika.lt/lt/naujienos/nuomones_ir_komentarai/bus_isklausyta/trapi_lobizmo_ir_papirkimo_riba/coments.1)>.
- Vilčinskas, J.; Vijeikis, D. Lietuvos grupių interesai Briuselyje: kelionėje be interesų grupių? *Politologija*. 2007, 1 (45): 95–143.
- ŽŪR prezidiumo rezoliucija „Dėl bendrosios žemės ūkio politikos po 2013 m.“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-12-13]. <<http://www.zur.lt/index.php?-1190738131>>.

AGROLOBBYISM IN EU AND LITHUANIA

Vygandas Paulikas, Linas Jonas Gustas

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *Lobbying activities of Lithuanian agricultural interest groups in European and Lithuanian institutions are described in this paper. Lobbying activities of Lithuanian agricultural interest groups have elements of pluralism and corporatism, but elements of corporatism are more numerous. Also, this paper touches upon lobbying activities in the European Commission, the European Parliament and the European Council. Leaders of Lithuanian agricultural interest groups and Lithuanian statesmen were interviewed about interests, lobbying method effectiveness, access points of Lithuanian agricultural groups and of competitive interest groups. A comparative analysis of the answers of the Lithuanian agricultural group leaders and the Lithuanian statesmen was made. The paper presents conclusions of the above analysis.*

Lithuanian state officials and politicians which took part in the research interviews stated that the most influential Common Agriculture Policy formers are officials of European Commission and officials of national agricultural ministries.

The most influential shapers of Lithuanian farmers' position are top officials in the Chamber of Agriculture of the Republic of Lithuania and leaders of national farmers' organisations. They plan and execute lobbying activities in Lithuania and Brussels. Lithuanian farmers' lobbying activities in European Union institutions is weak, but Lithuanian farmers are able to form their position and to defend it. Lithuanian agricultural organisations, except Lithuanian Forest Owners Association, are not registered in European Union Transparency Register. Lithuanian agricultural organisations do not hire professional lobbyists in most cases. The basic methods of Lithuanian farmers' lobbying activities are expert information and campaigns of public opinion forming.

In most cases Lithuanian farmers' leaders appeal to Lithuanian government institutions. To European Union institutions Lithuanian farmers appeal through mediators. Those

mediators are Lithuanian state officials or European agricultural organisations. Lithuanian farmers rarely appeal to European Union institutions directly. In cases of direct address of EU institutions Lithuanian farmers ask for assistance of the European Parliament members from the Baltic States. Lithuanian farmers lack lobbying abilities. Only 10 percent of Lithuanian farmers participate in activities of agricultural organisations. Lithuanian farmers' lobbying methods sometimes are not suitable, for example, Lithuanian farmers insufficiently value influence of press campaigns to European Union institutions decisions. Also Lithuanian farmers hold a faulty opinion that Lithuanian state officials have more influence in Common Agriculture Policy forming than European Union institutions do. Lithuanian farmers did not achieve their main goal - to equalize direct payments to those of Western European countries. Lithuanian farmers' competitors are agricultural organisations from another European countries, and those organisations are more successful in lobbying activities, mostly because they have long lobbying traditions in their own countries.

Lithuanian agricultural organisations could form lobbying coalitions with agricultural organisations from another European states, which have the same interests. If Lithuanian farmers use organic farming, they will have support of environment protection organisations and politicians. It will be difficult for Lithuanian farmers to defend their position in European Union institutions without those allies, because Lithuanian agricultural organisations are not widely known in the key institutions. Also Lithuanian agricultural organisations unite a small number of members and small resources.

Keywords: *pluralism, corporatism, clientelism, agrolobbyism, Lithuanian agricultural interest groups, European Commission, European Parliament, European Council, Lithuania, interests.*

Vygandas Paulikas, Mykolo Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto Politikos mokslų instituto profesorius. Mokslinių tyrimų kryptys: politikos mokslai.

Vygandas Paulikas, Mykolas Romeris University, Faculty of Politics and Management, Institute of Political Sciences, Professor. Research interests: political sciences.

Linas Jonas Gustas, Mykolo Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto Politikos mokslų instituto ekologijos ir aplinkotyros magistras, politikos mokslų magistras. Mokslinių tyrimų kryptys: politikos mokslai, aplinkos apsauga.

Linas Jonas Gustas, Mykolas Romeris University, Faculty of Politics and Management, Institute of Political Sciences, Master of Ecology and Environmental Studies, Master of Political Sciences. Research interests: political sciences, environment protection.